

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนชุมชนหนองแก้ง
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวปรัชญา จันทะกัต

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

ปรัชญา จันทะคัต : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

กองทุนชุมชนหนองแก้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. มัลลิกา สังข์สนิท, 167 หน้า

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของกองทุนชุมชนหนองแก้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ในการประเมินเพื่อศึกษาการดำเนินงานของกองทุนชุมชนหนองแก้ง ในด้านต่าง ๆ ซึ่งวิธีการดำเนินการประเมินใช้รูปแบบของซีพีพี (CIPP Model) เป็นตัวกำหนดกรอบและขอบเขตของการประเมินโครงการ ในส่วนของการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน (บร.) 1-12 ซึ่งสำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง เป็นผู้ออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และกองทุนชุมชนหนองแก้ง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน คือ สมาชิกผู้กู้เงินของกองทุนชุมชนหนองแก้ง และกลุ่มครัวเรือนในชุมชนหนองแก้ง

ผลการประเมินโครงการสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารงานกองทุนชุมชนหนองแก้ง บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ส่งผลให้ชุมชนหนองแก้งและกองทุนชุมชนหนองแก้ง เกิดศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการพึ่งพาตนเองของชุมชนและสมาชิกในชุมชนมากขึ้น แต่เป็นการสรุปผลการประเมินในระดับหนึ่ง เนื่องจากกองทุนชุมชนหนองแก้ง ต้องดำเนินงานอีก 8 เดือนจึงจบโครงการ

การบริหารงานของกองทุนชุมชนหนองแก้ง ประสบกับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานในขั้นต่างๆของกองทุน แต่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสามารถร่วมมือกันแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้กองทุนและชุมชน บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อย่างยั่งยืนต่อไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา ปรังดา ชนทนต์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา มัลลิกา สังข์สนิท

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.มัตติกา สังข์สนิท)

กรรมการสอบ

(อาจารย์ ชนิศา มณีรัตน์รุ่งโรจน์)

(นายธรรมดี ไชกชัย)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาจัดการและการประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....ปี.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์ ดร.มัลลิกา สังข์สนิท อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข อาจารย์ชนิศา มณีรัตน์รุ่งโรจน์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- ผ.อ. ธรรมดี โชคชัย ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม คุณสุพิศ โล่ห์สุวรรณ และคุณกิตติยา ศิลป์ประเสริฐ เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครนครราชสีมา ที่ให้ข้อมูลและคำปรึกษาด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- ประธานชุมชนหนองแก้ช้าง คณะกรรมการชุมชน ประธานกองทุนชุมชนหนองแก้ช้าง คณะกรรมการกองทุนชุมชนหนองแก้ช้าง ประธานกลุ่มออมทรัพย์ร่วมใจพัฒนาทุกท่านที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ขอขอบคุณพ่อแม่พี่น้องในชุมชนหนองแก้ช้างที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ
- คุณเสาวลักษณ์ บุตรไชย, คุณพิเชษฐ วันทาภูถ, คุณอรัญญา มานะเอกพันธ์ ที่ให้คำแนะนำปรึกษาในการทำสารนิพนธ์

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา น้องสาว และน้องชาย รวมทั้งญาติพี่น้อง ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้ประเมินประสบความสำเร็จในชีวิต

ปรัชญา จันทะคัต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	3
กรอบความคิดทฤษฎี.....	3
วิธีการดำเนินงาน.....	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ.....	8
ข้อจำกัดในการทำสารนิพนธ์.....	9
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	10
นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์	
ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	10
ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	12
หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการ	
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	16
หลักการประเมินโครงการแบบซัพพอร์ตโมเดล.....	19
เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	23
รูปแบบการประเมินโครงการ.....	23
กลุ่มตัวอย่าง.....	25
ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน.....	25
เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน.....	30
วิธีการเก็บข้อมูล.....	30
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	35
ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	35
ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม.....	43
ผลการประเมินเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	54
ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	56
สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์.....	56
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	62
สรุป.....	62
อภิปราย.....	65
ข้อเสนอแนะ.....	66

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	69
ภาคผนวก.....	
ก. แบบรายงาน (บร.) 1 – 12	71
ข. ภาพการจัดเวทีประชาคม.....	110
ค. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544.....	113
ง. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544.....	119
จ. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544.....	121
ฉ. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544.....	139
ช. ระเบียบกองทุนชุมชนหนองแก้ง.....	141
ซ. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ. 1).....	151
ฌ. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อม ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ. 2).....	153
ฎ. แผนที่ชุมชนหนองแก้ง	164
ประวัติผู้เขียน	166

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ.....	5
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ ในรูปแบบจำลองชีพชีพโมเดล.....	19
3. ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	24

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1. ช่วงระยะเวลาเก็บข้อมูล.....	31
2. ลักษณะประชากรและช่วงอายุในชุมชนหนองแก้ง.....	40
3. รายได้ต่อครอบครัวต่อปีกับจำนวนครอบครัวในชุมชนหนองแก้ง.....	42
4. ภาษาที่ใช้สื่อสารในชุมชนหนองแก้ง.....	42
5. จำนวนเงินกู้กับจำนวนผู้กู้ในชุมชนหนองแก้ง.....	51
6. วัตถุประสงค์การกู้เงินกับจำนวนผู้กู้เงินกองทุน.....	51

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ในอดีตชาวไทยดำเนินชีวิตเป็นแบบครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยาย วิถีชีวิตในสังคมเป็นสังคมแบบพึ่งพาตนเอง เอื้ออาทรและถ้อยทีอาลัยซึ่งกันและกัน (Rajabhat, www, 2544) มาถึงวันนี้ ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น และสำหรับหลายๆ แห่งวิกฤติเศรษฐกิจ ได้ลุกลามกลายเป็นวิกฤติทางสังคม เช่น ปัญหาสภาพครอบครัวเกิดการแตกแยก ปัญหาโสเภณี ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวมาจากสาเหตุ จากแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2544)

จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคนและสังคมไทย เกิดการว่างงานเพิ่มขึ้น มีการอพยพแรงงานกลับถิ่น และการลดลงของรายได้และคุณภาพชีวิต ภาวะเศรษฐกิจหดตัว ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้หันมาพึ่งตนเอง คิดเป็น ทำเป็น รู้จักการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ ตามแนวคิดในส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 (Nesdb, www, 2545) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงปราศรัย ณ.ศาลาดุสิตดาลัย พระราชวังดุสิต ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ทรงได้เสนอทฤษฎีใหม่ เรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” (self-sufficient economy) (นิตยสาร นานาสถา, 2544) ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ปรับปรุงปรัชญาเป้าหมายการพัฒนา โดยอัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืน ภายใต้กระแสสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Nesdb, www, 2545)

รัฐบาลโดยการนำของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้เห็นความจำเป็นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเองของชุมชนหมู่บ้านจนเกิดความเข้มแข็งในชุมชนหมู่บ้าน จึงมีนโยบายเร่งด่วนจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาท

โดยใช้ชื่อโครงการว่า “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, 2544) มีพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการทุกจังหวัดในประเทศไทยเป็นจำนวน 74,881 หมู่บ้าน โดยมี นายสุวิทย์ คุณกิตติ ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในการเรียนรู้การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

เนื่องจากพัฒนาการและความพร้อมในการจัดการกองทุนเงินหนึ่งล้านบาทของหมู่บ้านและชุมชนแต่ละแห่งไม่เท่ากัน เช่น ชุมชนที่มีความพร้อมที่จะจัดการกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ทันที หรือชุมชนที่ยังต้องปรับปรุงและพัฒนาในบางด้าน และชุมชนที่ยังต้องรับการดูแลและปรับปรุงพัฒนาอย่างใกล้ชิด (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2544) อาจทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนากองทุนไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคม เศรษฐกิจ และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศในโอกาสต่อไป สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงเห็นสมควรให้มีการศึกษาและวิจัยประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยจัดตั้งโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี [มทส.], 2544) โดยให้ผู้เข้าร่วมโครงการทำหน้าที่ศึกษาและวิจัยประเมินผล ซึ่งต่อไปผู้เข้าร่วมโครงการ ในงานประเมินโครงการนี้ขอเรียกผู้เข้าร่วมโครงการว่า ผู้ประเมิน โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ ชุมชนหนองแก้อำเภอดำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ ชุมชนหนองแก้ง อ.ในเมือง จ.นครราชสีมา ซึ่งชุมชนหนองแก้งได้รับการจัดสรรเงินหนึ่งล้านบาทและกองทุนอยู่ในระหว่างการดำเนินงานยังไม่สิ้นสุดโครงการ ดังนั้น การประเมินโครงการนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของโครงการกองทุนเงินหนึ่งล้านบาทของชุมชนหนองแก้ง
2. เพื่อค้นหาว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงานของโครงการกองทุนหนึ่งล้านบาทของชุมชนหนองแก้ง เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะพัฒนาปรับปรุงโครงการต่อไป
3. เพื่อประเมินว่าโครงการกองทุนหนึ่งล้านบาทมีผลทำให้ชุมชนหนองแก้งเกิดการพัฒนา ตามวัตถุประสงค์โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติอย่างไร

กรอบความคิดทฤษฎี

แนวคิดการประเมินมีหลากหลายรูปแบบตามแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมิน การเลือกรูปแบบแนวความคิดจึงต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของโครงการที่จะประเมิน (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2545) ตัวอย่างแนวคิดการประเมินที่นำไปใช้ในการประเมินโครงการ มีดังนี้

1. แนวคิดการประเมินของอัลคิน (Alkin's Concept of Evaluation)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ, (2544) ได้กล่าวว่า อัลคิน ได้ให้ความหมายการประเมิน คือขบวนการที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกเฟ้นข่าวสารที่เหมาะสม การรวบรวมและวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อรายงานข้อมูลสรุป เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการตัดสินใจในการเลือกหนทางต่างๆที่เป็นไปได้

2. แนวคิดการประเมินของ R.W. Tyler

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ, (2544) ได้กล่าวว่า R.W. Tyler เป็นนักประเมินรุ่นแรกๆ ในปี ค.ศ. 1930 และเป็นผู้เริ่มบุกเบิกแนวคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการ เขามีความคิดเห็นว่า การประเมินคือการเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้อย่างดีในภายหลัง จากคำจำกัดความของการประเมินดังกล่าวแล้วนี้จะเห็นได้ว่า มีแนวความคิดเห็นว่า โครงการจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น

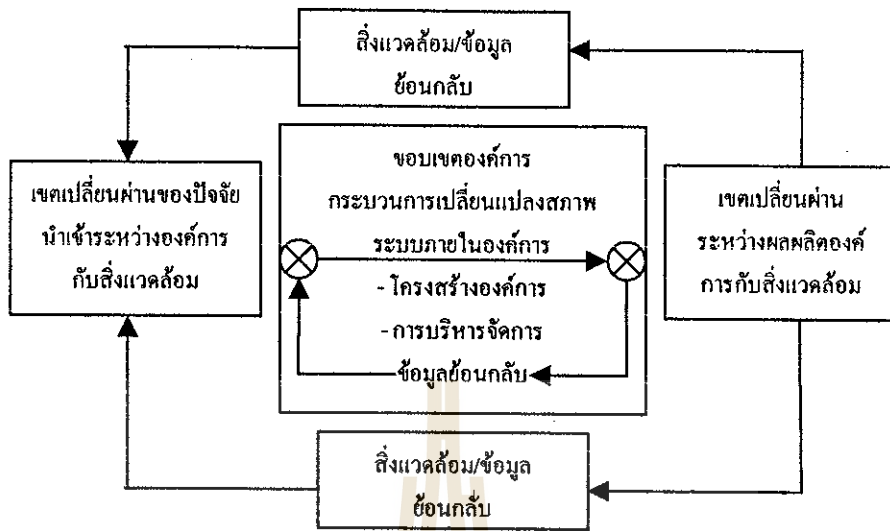
3. แนวคิดการประเมินของ เวลช์ (The Process of Evaluation of Welch)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ, (2544) ได้ให้ความหมายของการประเมิน กระบวนการประเมินของเวลช์ (The Process of Evaluation of Welch) ว่า เป็นกระบวนการให้เกิดซึ่งสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจ กระบวนการประเมินเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่จะได้มาซึ่งสารสนเทศ จะมีประโยชน์สำหรับใช้เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารหรือเจ้าของโครงการใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกของการดำเนินงานครั้งต่อไป

แนวคิดการประเมินทั้ง 3 แนวคิดข้างต้น มีการนำไปใช้ประเมินโครงการหลายๆโครงการ แต่ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้กำหนดต้นแบบทางความคิดทฤษฎีระบบ ที่เรียกว่า ชิพพ์โมเดล (CIPP Model) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการประเมิน (สำนักงานมาตรฐาน, สำนักงานสภาพัฒนาการ, 2545)

4. แนวคิดการประเมินชิพพ์โมเดล (CIPP Model)

แนวคิดการประเมินชิพพ์โมเดลเป็นแบบจำลองความคิดทฤษฎีระบบ (แผนภาพที่ 1) และเป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆ ที่มีอยู่ โดยจะประเมินในด้าน การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ, 2544) แบบจำลองชิพพ์โมเดลเป็นแบบจำลองที่เหมาะสม สำหรับนำมาใช้ประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจาก เป็นแบบจำลองที่เน้นการแบ่งส่วนการประเมินเป็น 4 ด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นั้น ซึ่งเป็นแบบจำลองที่สอดคล้องกับการประเมินเพื่อการพัฒนาชุมชน รวมทั้งเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย เหมาะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเก็บข้อมูล และวิเคราะห์โครงการ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ

วิธีดำเนินการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบรูปแบบจำลอง ซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) เป็นกรอบในการกำหนด ตัวแปร และตัวชี้วัดในการประเมิน โครงการกองทุนเงินหนึ่งล้านบาทของชุมชนหนองแก้ช้าง มีกระบวนการ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างการประเมินมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างครัวเรือน และ กลุ่มผู้กู้เงินกองทุนฯ โดยทั้ง 2 กลุ่ม ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 (คณิต ไข่มุกด์, บันทึกการสนทนาประเมินเพื่อการพัฒนา, 23 กุมภาพันธ์ 2545) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental Selection (สุวิมล ศิริกาพันธ์, 2542)

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของชุมชนหนองแก้ช้าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินด้านจากหน่วยงานรัฐแล้ว ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบรูปแบบจำลองซิฟฟ์โมเดล ในการกำหนดตัวแปร และตัวชี้วัด ของ 2 หน่วยระบบการทำงาน ตามแผนภูมิตะบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักสภาสถาบันราชภัฏ, 2545) มีรายละเอียดดังนี้

1. หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้
 - 1.1 ข้อมูลบริบทชุมชนหนองแก้ช้าง
 - 1.2 การเตรียมความพร้อมเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้างก่อนได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท
 - 1.3 กระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้างหลังจากได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท
 - 1.4 ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง
 2. ระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย
 - 2.1 ข้อมูลบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้
 - 2.2 การเตรียมความพร้อมของผู้กู้ ก่อนได้รับเงินกู้
 - 2.3 การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้ หลังได้รับเงินกู้
 - 2.4 ผลผลิตที่ได้จากการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้ หลังได้รับเงินกู้
- เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ**
- การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีการกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เป็นแบบเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน บร. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11 และ 12 (มทส., 2544) ตามรายละเอียดภาคผนวก ก โดยมีรายละเอียดดังนี้
- บร. 1 แบบเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชนหมู่บ้าน
 - บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
 - บร. 3 แบบเก็บข้อมูลความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - บร. 4 แบบเก็บข้อมูลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - บร. 5 แบบเก็บข้อมูลกระบวนการเรียนรู้ สำหรับกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - บร. 6 แบบเก็บข้อมูลการจัดเวทีการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ได้เงินกู้
 - บร. 7 แบบสรุปการค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
 - บร. 8 โครงการเศรษฐกิจหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - บร. 9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูล
 - บร. 10 แบบสรุปบทเรียนชุมชน
 - บร. 11 แบบเก็บข้อมูลเจาะลึกรายกรณีของผู้กู้เงิน

บร. 12 แบบเก็บข้อมูลแผนแม่บทชุมชน โดยวิธีกระบวนการ AIC
วิธีการเก็บข้อมูล

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ผู้ประเมินศึกษารายละเอียดเนื้อหาต่างๆ จากเครื่องมือเก็บข้อมูล คือ แบบ บร. 1- บร. 12 ที่ได้กำหนดไว้ (มทส., 2544) และได้วางแผนกำหนดระยะเวลาเก็บข้อมูล ซึ่งได้ จำแนกวิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วนตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source)

- 1.1 การสำรวจพื้นที่ชุมชนหนองแก้ช้าง ตามแบบ บร.1
- 1.2 การสัมภาษณ์ ตั้งคำถามการสัมภาษณ์ตามแบบ บร.1,2,3,4,7,8 และ 11 โดยการใช้แบบ บร. 9 เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์
- 1.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทำงานบางส่วนในกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนและของชุมชนหนองแก้ช้าง และนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาจดบันทึก
- 1.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้วิธีการสังเกตให้ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว และนำข้อมูลที่ได้อาจจดบันทึก
- 1.5 การจัดเวทีประชาคม
 - 1) จัดเวทีประชาคมโดยใช้วิธี AIC มีหัวข้อดำเนินการตามแบบ บร.12 มีการจดบันทึกและถ่ายรูป (ภาคผนวก ข)
 - 2) จัดเวทีประชาคมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีหัวข้อดำเนินการตามแบบ บร.5 มีการจดบันทึกและถ่ายรูป (ภาคผนวก ข)
 - 3) จัดเวทีประชาคมกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีหัวข้อดำเนินการตามแบบ บร.6 มีการจดบันทึกและถ่ายรูป (ภาคผนวก ข)
 - 4) จัดเวทีประชาคมสรุปบทเรียนชุมชนตามแบบ บร.10 มีการจดบันทึกและถ่ายรูป (ภาคผนวก ข)

2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ดำเนินการตามแบบ บร. 1 และ บร. 4 วิเคราะห์จากเอกสารรายงานการประชาคม แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนชุมชนหนองแก้ช้าง (กทบ.2) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ระเบียบกองทุนชุมชนหนองแก้ช้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินโครงการใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม มาจัดให้เป็นระบบตามองค์ประกอบภายในแผนภาพระบบการทำงานของโครงการหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้แบบจำลองชีพพีโมเดลเป็นแนวทางกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด

2. จากนั้นจำแนกลักษณะของข้อมูลจะได้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการเก็บข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจ และจัดเวทีประชาคม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการเขียนแบบบรรยายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ สํารวจ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร และนำมาวิเคราะห์การหาค่าสถิติแบบง่าย คือ ค่าร้อยละ

3. ทำการสรุป อภิปราย และเสนอแนะผลการประเมินให้สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินทฤษฎีระบบแบบจำลองชีพพีโมเดล และวัตถุประสงค์การประเมิน

4. ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ หรือทบทวนข้อมูลต่างๆ ที่จัดบันทึกจากการเก็บข้อมูล ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

1. ได้ทราบกระบวนการจัดตั้ง และการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก๊ซ้าง

2. ได้ทราบปัญหาหรืออุปสรรค ที่มีผลต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของของชุมชนหนองแก๊ซ้าง เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาปรับปรุงโครงการกองทุนต่อไป

3. ได้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก๊ซ้าง มีส่วนให้เกิดการพัฒนาตามวัตถุประสงค์โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติอย่างไร

ข้อจำกัดในการทำสารนิพนธ์

โครงการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง มีระยะเวลาดำเนินงาน 10 เดือน ตั้งแต่ เดือนธันวาคม 2544 ถึง เดือนกันยายน 2545 ซึ่งมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน โดยสรุปได้ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลการทำกิจการของผู้กู้ เช่น รายรับ-รายจ่าย ผู้กู้เงินไม่ให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งมีผลต่อการประเมินผล
2. ระยะเวลาในการดำเนินงานประเมินโครงการฯ ถัดไป คือ มีระยะเวลา 10 เดือน ทำให้มีเวลาเก็บข้อมูลได้เพียงบางส่วน ซึ่งโครงการกองทุนฯของชุมชนหนองแก้งยังไม่ครบ 1 ปี ดำเนินการได้เพียง 4 เดือน อาจทำให้ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
3. ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์พยายามตอบในทางบวก ทำให้ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
4. การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญพบ ทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การประเมิน ซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะกลุ่ม

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ในบทนี้ได้กล่าวถึง หลักการและเหตุผลของโครงการฯ วัตถุประสงค์การประเมิน วิธีดำเนินงานซึ่งจะนำเสนอโดยละเอียดในบทที่ 3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการประเมิน และข้อจำกัดในการทำสารนิพนธ์

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ให้ความสำคัญในส่วนของ การศึกษาหรือค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลนั้นมาใช้อ้างอิงและวิเคราะห์โครงการ ทำให้สามารถกำหนดตัวแปร และประเด็นปัญหาในการประเมินได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (สุวิมล ศิริกาพันธ์, 2542)

ในบทนี้ ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน โดยรวบรวมเนื้อหารายละเอียดจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. หลักเกณฑ์และระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. หลักการประเมิน โครงการแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)
5. เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีรายละเอียด ดังนี้

1. นโยบายของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, 2544)

2. หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หลักสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ (จดหมายข่าวสป.มท., 2544) คือ

1. การมีความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนมีการควบคุมดูแลกันเอง การมีประสบการณ์การบริหารจัดการกองทุนและสังคม
2. มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันทั้งเงินกองทุน 1 ล้านบาท ทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนอื่นที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น
3. มีส่วนราชการสนับสนุนส่งเสริมในด้านวิชาการ และสนับสนุนการจัดการกองทุน โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา
4. มีคณะติดตามประเมินผล และมีเครื่องมือชี้วัดประสิทธิภาพกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการพึ่งพาตนเอง

3. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีวัตถุประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) คือ

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อสำหรับเป็นทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน สำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมพัฒนาชุมชนให้มีความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง
3. สร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเพื่อเรียนรู้การแก้ปัญหา พัฒนาความคิดริเริ่ม และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5. สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งในชุมชนทั้งเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 มี 2 ฉบับ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ดังนี้

1.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกาศ (ฉบับที่ 1) ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2544 ฉบับนี้ ประกอบด้วย 2 หมวด 14 ข้อ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

หมวด 1 เกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าว ถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยตำแหน่งที่ สำคัญดังนี้ นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นประธาน รัฐ มนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็น ประธานคนที่สาม มีคณะกรรมการจำนวนไม่เกิน 21 คน เลขานุการนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการ และเลขานุการ คณะกรรมการแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน คณะ กรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมา ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม คณะกรรมการมี อำนาจหน้าที่กำหนดแผนการจัดหาเงินทุน และแผนการจัดสรรเงินกองทุน จัดทำร่างกฎหมาย เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ออกระเบียบข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับการบริหาร งานกองทุน รายงานผลการดำเนินงานปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้กับ คณะรัฐมนตรี

หมวด 2 เกี่ยวกับสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่ง ชาติให้จัดมีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขานุการ นายกรัฐมนตรี ซึ่งทำหน้าที่ รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและ ของกองทุน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้งกองทุน ประสานงานกับส่วนราช การและองค์การต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกอง ทุน รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ค)

1.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (ฉบับที่ 2) ประกาศ ณ วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2544 โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ เปลี่ยนแปลงคณะกรรมการแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน เป็นจำนวนไม่เกิน 4 คน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ง)

2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย 2 ฉบับ ดังนี้

2.1 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย 9 หมวด 45 ข้อ มีเนื้อหาสาระ ดังนี้

หมวด 1 ข้อความทั่วไป กล่าวถึง ความหมายของกองทุน,หมู่บ้าน,ชุมชนเมือง, คณะกรรมการ, คณะอนุกรรมการสนับสนุน, คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด, คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เป็นต้น

หมวด 2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวถึง ปรัชญาหรือหลักการสำคัญ วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ แหล่งที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การเปิดบัญชี "กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ" และการจัดสรรเงินให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมือง และหลักการพิจารณาอนุมัติเงินหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวด 3 คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวถึง การแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีตำแหน่งสำคัญ คือ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีรองประธาน 2 ท่าน มีอนุกรรมการ 21 ท่าน โดยมีผู้แทนจากสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนจากสำนักงานกองทุนเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ และคณะอนุกรรมการมีหน้าที่ กำหนดแผนการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของส่วนราชการ สนับสนุนคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดให้ทำหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับ และแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวด 4 คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด กล่าวถึง การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ปลัดจังหวัดเป็นรองประธาน มีอนุกรรมการ 20 ท่าน พัฒนาการจังหวัดเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีหน้าที่ รับเงินทะเบียนกอง

ทุน ประเมินความพร้อมกองทุน ติดตามตรวจสอบกองทุนจังหวัด ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ การจัดการ และเผยแพร่ข้อมูลกองทุนแก่ประชาชนในจังหวัด และแต่งตั้งคณะกรรมการ สนับสนุนระดับอำเภอและคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอ

หมวด 5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวถึง การคัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 คน โดยที่คณะกรรมการกองทุนมีวาระตำแหน่ง คราวละ 2 ปี และมีหน้าที่ ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารกองทุน รับสมัครสมาชิก พิจารณาให้เงินกู้ และจัดทำบัญชี การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการประชุมเกินกึ่ง หนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุน การวินิจฉัยให้ถือเสียงข้างมาก

หมวด 6 กองทุนและสมาชิกกองทุน ซึ่งกล่าวถึง ที่มาของเงินกองทุน คุณสมบัติสมาชิกกองทุน การรับสมัครสมาชิก ให้มีการจัดประชุมใหญ่พิจารณาผลการดำเนินงาน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และเรียกประชุมเมื่อมีมติขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกมีสมาชิกมา ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด การวินิจฉัยให้ถือเสียงข้างมาก

หมวด 7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งระบุว่า การขอกู้ยืม เงินกองทุนของสมาชิกกองทุน ต้องมีการเขียนคำขอกู้เงินและต้องระบุวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน โดยคณะกรรมการมีอำนาจอนุมัติเงินกู้รายละไม่เกิน 20,000 บาท หากเกิน 20,000 บาทให้เรียก ประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณา แต่ต้องไม่เกิน 50,000 บาท นอกเหนือจากนั้นข้อระบุดังกล่าว ต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ และอัตราค่าปรับ และให้ผู้กู้เปิดบัญชีออม ทรัพย์กับธนาคาร แจกเลขที่บัญชีให้คณะกรรมการกองทุนทราบ โดยธนาคารเป็นผู้โอนเงินเข้า บัญชีผู้กู้เงินที่ผ่านการอนุมัติ

หมวด 8 การทำบัญชีและการตรวจสอบ ระบุว่า คณะกรรมการต้องจัดทำ บัญชีกองทุนอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ และต้องแต่งตั้งคณะทำงาน ตรวจสอบกองทุนและประเมินผลการทำงาน เมื่อสิ้นปีหากมีผลกำไร ต้องทำการจัดสรรตาม ระเบียบกองทุน

หมวด 9 บทเฉพาะกาล กล่าวถึง การเปิดเวทีประชาคมเลือกคณะกรรมการกอง ทุน และการยื่นขอจัดตั้งกองทุนและขอเปิดบัญชีซึ่งถูกกำหนดไว้ว่าต้องดำเนินการภายใน 90 วัน หลังจากได้รับเลือก ซึ่งเมื่อครบหนึ่งปีคณะกรรมการต้องจับสลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะ กรรมการทั้งหมด

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก จ)

2.2 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ

การปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยยกเลิกข้อความ “กองทุนต้องมีคณะกรรมการกองทุนจำนวน 15 คน” และ “เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการเลือกคณะกรรมการ” ให้แก้ไขเป็น “ให้กองทุนมีคณะกรรมการ จำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน” และ “เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการชี้แจงทำความเข้าใจ เตรียมความพร้อมและดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุน”

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ฉ)

3. ระเบียบข้อบังคับชุมชนหนองแก้ง

คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนชุมชนหนองแก้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้ร่วมกันกำหนดระเบียบและข้อบังคับของกองทุนชุมชนหนองแก้ง (ระเบียบกองทุนชุมชนหนองแก้ง, 2544) ซึ่งเนื้อหาโดยสรุปคือ กองทุนชุมชนหนองแก้งจัดตั้งเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์ด้วยวิธีถือหุ้นกองทุน ซึ่งจะ ส่งเสริมกระบวนการพึ่งตนเอง พัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดีมีคุณธรรม สร้างความสามัคคีในชุมชน ผู้ที่สามารถสมัครเป็นสมาชิกกองทุนชุมชนหนองแก้ง ต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้มีชื่อในทะเบียนบ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปีก่อนการจัดตั้งกองทุน ไม่เป็นผู้ติดการพนันหรือสิ่งเสพติด ไม่เป็นบุคคลสติฟั่นเฟื่อง ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องมีเงินออมสัจจะฝากสม่ำเสมอเดือนละ 100 บาท ไม่น้อยกว่า 3 เดือน เป็นกลุ่มหรือองค์กร จะต้องตั้งไม่น้อยกว่า 6 เดือน มีสมาชิกไม่น้อยกว่า 20 ราย มีเอกสารการสมัคร คือ รูปถ่ายขนาด 1 นิ้ว 1 รูป สำเนาทะเบียนบ้าน 1 ชุด สำเนาบัตรประชาชน 1 ชุด และค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นสมาชิก 20 บาท ค่าหุ้นๆละ 100 บาท

ประเภทการขอกู้ ได้แก่ กู้เพื่อพัฒนาอาชีพ กู้เพื่อการสร้างงาน กู้เพื่อเพิ่มรายได้ กู้เพื่อลดรายจ่าย และกู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉิน สมาชิกที่จะขอกู้ต้องทำโครงการขอกู้ วงเงินกู้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อราย ในกรณีเกิน 20,000 บาท คณะกรรมการจะเรียกประชุมเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด ต้องไม่เกิน 50,000 บาท กรณีกู้ฉุกเฉินรายละไม่เกิน 3,000 บาท ขอกู้ทุกกรณีต้องมีผู้ค้ำประกันอย่างน้อย 2 คน ผู้ค้ำต้องเป็นสมาชิกกองทุน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท/เดือน ภายในระยะเวลา 10 เดือน

คณะกรรมการกองทุนมีจำนวน 15 คน โดยมีคุณสมบัติ วาระตำแหน่ง การพ้นตำแหน่ง และหน้าที่ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด และเมื่อคณะกรรมการกองทุนบริหารกองทุนไม่น้อยกว่า 90 วัน สามารถแก้ไขระเบียบข้อบังคับนี้ได้ โดยต้องจัดทำประชาคม และติดประกาศให้สมาชิกรับรู้การเปลี่ยนแปลง และการแก้ไข

ระเบียบต้องไม่ขัดกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อครบ 1 ปี กองทุนปีคบัญชีปรากฏว่ามีกำไร คณะกรรมการกองทุนสามารถนำมาจัดสรรได้ตามระเบียบกองทุนหนองแก้งข้าง

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ข)

หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. แบบติดตาม และสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2544) ซึ่งกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน สรุปได้ดังนี้

1.1 แกนนำชุมชนเปิดเวทีประชุม โดยเชิญตัวแทนจากทุกครัวเรือน เข้าร่วมประชุมทำความเข้าใจเรื่องปรัชญาของทุนหรือติดต่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐเข้าร่วมสังเกตการณ์ให้ความรู้และบันทึกข้อมูลตามแบบสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือ กทบ.1 (รายละเอียดตามภาคผนวก ข)

1.2 ที่ประชุมสมาชิกตกลงวิธีการเลือกสรรเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการกองทุน โดยต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นคณะกรรมการกองทุน และกำหนดวิธีการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติให้เหลือ 15 คน

1.3 เมื่อได้คุณสมบัติและวิธีการคัดเลือกแล้ว ควรประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนในชุมชนได้รู้เรื่องและดำเนินการตามที่ประชุมสมาชิกตกลงกันไว้

1.4 เมื่อได้คณะกรรมการกองทุนแล้ว ประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนในชุมชนทราบและนำเสนอรายชื่อคณะกรรมการกองทุนต่อคณะกรรมการระดับอำเภอ

2. แบบคำขอขึ้นทะเบียน และประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ แบบประเมินความพร้อมเพื่อให้คณะกรรมการกองทุนได้ประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ และให้รายละเอียดความเป็นจริงของชุมชนกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อใช้ในการกำหนด นโยบายและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป แบบคำขอขึ้นทะเบียนดังกล่าว เรียกสั้นๆว่า แบบกทบ.2 ซึ่งคณะกรรมการกองทุน ขอรับแบบได้จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ และยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน พร้อมระเบียบข้อบังคับของกองทุนชุมชนหนองแก้ง (แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, 2545)

แบบคำขอขึ้นทะเบียนดังกล่าว แบ่งออกเป็น 5 ส่วนเพื่อให้คณะกรรมการกองทุน ประเมินความพร้อม ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - ส่วนที่ 2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - ส่วนที่ 3 การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - ส่วนที่ 4 ทุนคำเนนการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - ส่วนที่ 5 แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ฉ)

3. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ของกองทุนชุมชนหนองแก้ข้าง คณะกรรมการกองทุนมีหลักเกณฑ์การพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้กู้ โครงการขอู้เงิน และบุคคลค้ำประกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

คุณสมบัติของผู้กู้ ในกรณีผู้กู้ขอกู้รายบุคคลต้องเป็นสมาชิกกองทุนชุมชนหนองแก้ข้างและกองทุนสัจจะและต้องมีการออมเงินด้วยการฝากตั้งจะอย่างสม่ำเสมอเดือนละ 100 บาท ไม่น้อยกว่า 3 เดือน ในกรณีผู้กู้ขอกู้เป็นกลุ่มหรือองค์กรจะต้องตั้งกลุ่มไม่น้อยกว่า 6 เดือน มีสมาชิกไม่น้อยกว่า 20 ราย มีประวัติและอุปนิสัยน่าเชื่อถือ เช่น ไม่เล่นการพนัน ไม่เป็นบุคคลหนีหนี้ และคุณสมบัติอื่นๆ ที่ระบุไว้ในระเบียบชุมชนหนองแก้ข้าง

โครงการขอู้เงิน พิจารณาโครงการว่านำเงินกู้ไปทำอะไร โครงการมีความเป็นไปได้ในทางที่จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ความตั้งใจจริงของผู้กู้

บุคคลค้ำประกัน มี 2 คน เป็นสมาชิกกองทุนเงินล้านและกองทุนสัจจะหรือไม่ บุคคลค้ำเป็นบุคคลน่าเชื่อถือหรือไม่ระดับใดหรือผู้กู้สามารถหาผู้ค้ำที่เป็นข้าราชการหรือมีตำแหน่งงานที่มั่นคง สามารถนำมาเป็นบุคคลค้ำประกันได้ ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันแทนได้ เช่น โฉนดที่ดิน

และในการอนุมัติวงเงินกู้ จะพิจารณาโครงการขอู้ บุคคลค้ำประกัน และความน่าเชื่อถือของผู้ขอู้เป็นหลัก โดยหากผู้ขอู้มีโครงการที่มีแนวโน้มประสบความสำเร็จสามารถคืนเงินกู้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยได้ เช่น ผู้กุนำเงินไปขยายกิจการค้าขาย จะพิจารณาจาก รายรับที่จะได้ ต่อเดือน ลักษณะการค้า การตลาด เงินทุนหมุนเวียน เป็นต้น ผู้กู้มีบุคคลค้ำประกันที่น่าเชื่อถือ และผู้กู้เป็นบุคคลที่น่าเชื่อ จะอนุมัติวงเงินสูงสุดไม่เกิน 20,000 บาท และวงเงินต่ำสุด 5,000 บาท การพิจารณาอนุมัติวงเงินกู้ของผู้กู้แต่ละราย ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกองทุน ยกมือเห็นชอบ วินิจฉัยชี้ขาด 3 ใน 4 ขององค์กรประชุม

4. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากการจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น ทั้งหมดจำนวน 74,881 กองทุนทั่วประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการและพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จึงให้มีการจัดโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการของการศึกษามัธยมศึกษาเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผล เพื่อสร้างรายได้สำหรับบัณฑิตว่างงาน เพื่อสร้างศักยภาพและยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (มทส., 2544)

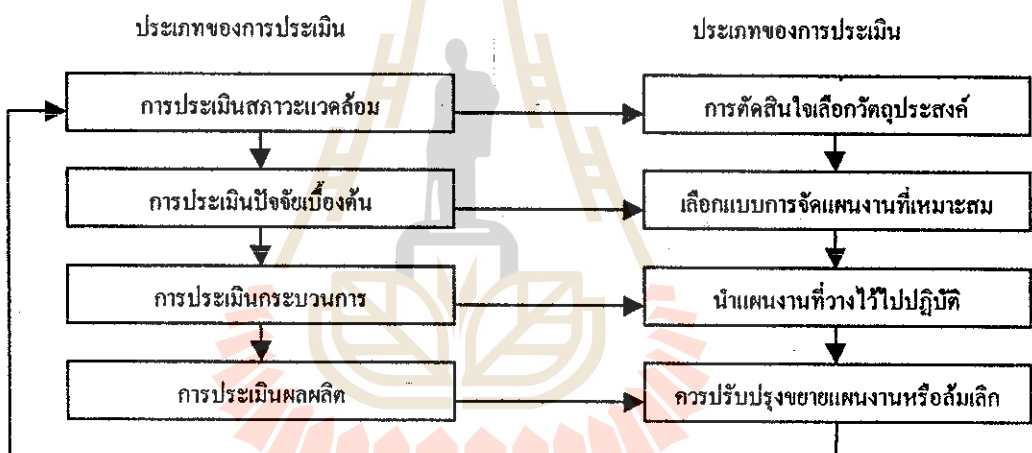
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้นักศึกษาเข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาการจัดการและการประเมินโครงการจำนวน 74,881 คน เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมและปฏิบัติงานในหมู่บ้านและชุมชน เป็นระยะเวลา 10 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544-เดือนกันยายน พ.ศ.2545 นักศึกษาจะได้รับทุนการศึกษาเดือนละ 6,360 บาท และต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเดือนละ 600 บาท นักศึกษาต้องรายงานผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการปฏิบัติงานตามแบบรายงาน บร 1-บร 12 แก่อาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์นิเทศก์ (มทส., 2544)

หลักสูตรนี้มุ่งเน้นให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ที่ใช้ชุมชนท้องถิ่นและสถานการณ์จริง โดยจะเน้นให้นักศึกษามีความรู้ในการวางแผนจัดการและประยุกต์ความรู้ผู้ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถในการประเมินติดตามผลโครงการ และใช้ประโยชน์จากการประเมินเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้ คือ เกิดการจ้างงานสำหรับบัณฑิตที่ว่างงาน ทำให้มีเม็ดเงินหมุนเวียนและกระจายไปทั่วประเทศ มีบุคคลกรที่มีความรู้ด้านการจัดการและบริหารกองทุน และหน่วยรัฐได้ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศเพื่อนำมาวิเคราะห์พัฒนาประเทศต่อไป (มทส., 2544)

หลักการประเมินโครงการ แบบชีพฟ์โมเดล (CIPP Model)

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้อ้าง นำแนวคิดการประเมินชีพฟ์โมเดล (CIPP Model) มาใช้เป็นกรอบในการประเมินโครงการ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , บรรณาธิการ (2544) กล่าวไว้ว่า แบบจำลองชีพฟ์โมเดล (CIPP Model) ไม่เพียงแต่ประเมินนี้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้นแต่ยังเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ ดังแผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ ชีพฟ์โมเดลเป็นที่นิยมใช้ประเมินโครงการ เนื่องจาก นักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่องของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมทั่วไป แบบจำลองชีพฟ์โมเดลแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในรูปแบบจำลองชีพฟ์โมเดล

1. การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ (2544) กล่าวว่า เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเน้นด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่างๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม วิธีการประเมินสภาพแวดล้อมมี 2 วิธี คือ Contingency Mode เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนาส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาทำให้สามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตซึ่งมีประโยชน์ต่อการวางแผนโครงการต่อไป และ Congruence Mode เป็นการประเมินโดยเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual

Result) กับวัตถุประสงค์ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ การประเมินสภาพแวดล้อมทั่วไป ควรใช้การประเมินทั้ง 2 แบบ เพราะ Congruence Mode เป็นการประเมินการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ ในขณะที่ Contingency Mode เป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , บรรณาธิการ (2544) กล่าวว่า เป็นการประเมินเพื่อจัดหาข้อมูลใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่า ข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไรซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสภาพแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้นๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , บรรณาธิการ (2544) กล่าวว่า เป็นการประเมินกระบวนการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น มีวัตถุประสงค์ใหญ่ 3 ประการ คือ เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการตามขั้นตอนที่วางไว้ เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน และเพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , บรรณาธิการ (2544) กล่าวว่า เป็นการประเมินเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดโครงการเท่านั้น แต่ยังมีค่าเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการ ระเบียบวิธีต่างๆ ไป คือ ดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เหนือในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากสภาพแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

จากที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า การประเมินสถานะแวดล้อมและการประเมินผลผลิตจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายใด โดยที่การประเมินสถานะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยรวม และการประเมินผลผลิตพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในระบบ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นจะเกิดขึ้นก่อนดำเนินงานและการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าระเบียบการนั้นได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่

เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการกองทุนชุมชนหนองแก้งนี้ นอกจากเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวไว้แล้ว ยังมีเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการเก็บข้อมูลและประเมินโครงการ โดยมีเนื้อหา ดังนี้

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Nesdb, www, 2545) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง ว่า เป็นปรัชญาที่กล่าวถึง หลักการในการปฏิบัติตน ให้มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีความรอบครอบในการวางแผนและดำเนินการ ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์มีคุณธรรม มีสติปัญญา ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง เพื่อให้เกิดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านสังคม วัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

เทคนิคการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหนังสือชุดวิชาการวิจัยชุมชน (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, 2545) สรุปว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา กำหนดขนาดของชุมชน มีการจัดการรักษาหรือควบคุมผลประโยชน์และทรัพยากรของชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ซึ่งการพัฒนาต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ผลที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมคือชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง มีศักยภาพและความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป ในการจัดเวทีประชาคมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถนำเทคนิควิธีการมีส่วนร่วมใช้ ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน ในการประเมินโครงการฯ ได้นำเทคนิค AIC และเทคนิค FSC มาใช้ในการจัดประชาคม (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, 2545) มีรายละเอียด ดังนี้ เทคนิคการประชุม AIC (Appreciation-Influence-Control) เป็นวิธีการหรือเทคนิคในการประชุมบุคคลในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่ง เข้ามาประชุมปฏิบัติการ (Work Shop) ที่กล่าวถึง การระดมความคิดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันเพื่อนำมากำหนดวิธีการ แนวทางการพัฒนาหรือยุทธศาสตร์ที่ทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมกัน และสร้างแผนการปฏิบัติที่เป็นขั้นตอน ส่วนเทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกัน หรือ FSC (Future Search Conference) ซึ่งประเด็นหลักของการประชุมก็เพื่อร่วมกันกำหนดความคิดเห็น และสร้างแผนปฏิบัติการไปสู่อนาคตร่วมกัน

เป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2544) ได้ให้ความเห็นถึง นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเปรียบเสมือนเหรียญ 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือ การทำให้เศรษฐกิจงอกเงย และอีกด้านหนึ่งการทำให้ประชาธิปไตยพัฒนา ด้านที่ทำให้เศรษฐกิจงอกเงยนั้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง แต่เป้าหมายนี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้เพราะมีปัญหาหลัก คือ ข้อหนึ่งปัญหาด้านวิถีคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาในเรื่อง เงินทุน ความรู้ในการผลิต และขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งหน่วยงานได้พยายามแก้ไขปัญหามาแบบยังขาดความเข้าใจและความรู้ที่แท้จริง เช่น ไม่มีความเข้าใจเรื่องการใช้เงินเพื่อการลงทุน เพราะเคยกับการใช้เงินให้หมดเป็นปีๆ ในขณะที่องค์กรชุมชนจำนวนมากไม่เข้าใจเรื่องธุรกิจ ดำเนินการผลิตเพื่อแข่งขันกับบริษัทยักษ์ใหญ่ ซึ่งในความเป็นจริงไม่มีทางเป็นไปได้ ปัญหาวีถีคิดนี้ เปลี่ยนเป็นการคิดแบบบูรณาการและคิดแบบพอเพียง ให้พึ่งพากายนอกน้อยที่สุดและเชื่อมโยงธุรกิจที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงหรือร่วมลงทุนกัน เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่วนบทบาทของข้าราชการหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นพี่เลี้ยงช่วยชุมชนหาทุนทางสังคมและความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะภาคเอกชนที่ชำนาญด้านการขาย ข้อสองปัญหาด้านกฎหมายควบคุมการผลิต เช่น การผลิตเหล็กในชุมชน ที่ไม่สามารถปรับใช้กับชุมชนที่หลากหลาย ข้อสามปัญหากลไกรัฐ ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมประชาชนเพื่อสร้างความเป็นระเบียบและใช้อำนาจเหนือประชาชนแสดงถึงความเป็นผู้ปกครอง ไม่ใช่ความหมายของการเป็นข้าราชการคือรับใช้ประชาชน และข้อสี่ปัญหาด้านการจัดการกองทุนยังอยู่ที่ระบบราชการที่สั่งการมาจากส่วนกลาง เช่น เรื่องการกำหนดระเบียบข้อบังคับ กลไกที่จะเป็นพี่เลี้ยงที่แท้จริงน่าจะเป็นนักธุรกิจที่มีความคิดทางสังคม เข้ามาร่วมทุนในรูปแบบวิสาหกิจหรือเลมอนฟาร์ม และเป้าหมายที่สองทำให้ประชาธิปไตยพัฒนาทำให้เกิดสถาบัน กลไก และกระบวนการของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการประเมินโครงการ ทั้งในด้านของการกำหนดตัวแปร เกณฑ์ใช้วิเคราะห์ โครงการเทคนิควิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับบริบทที่มาและแนวทาง ปฏิบัติของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมากขึ้น ซึ่งทำให้การประเมินโครงการนี้ มีความถูกต้องและมีความสมเหตุสมผลในทางวิชาการ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

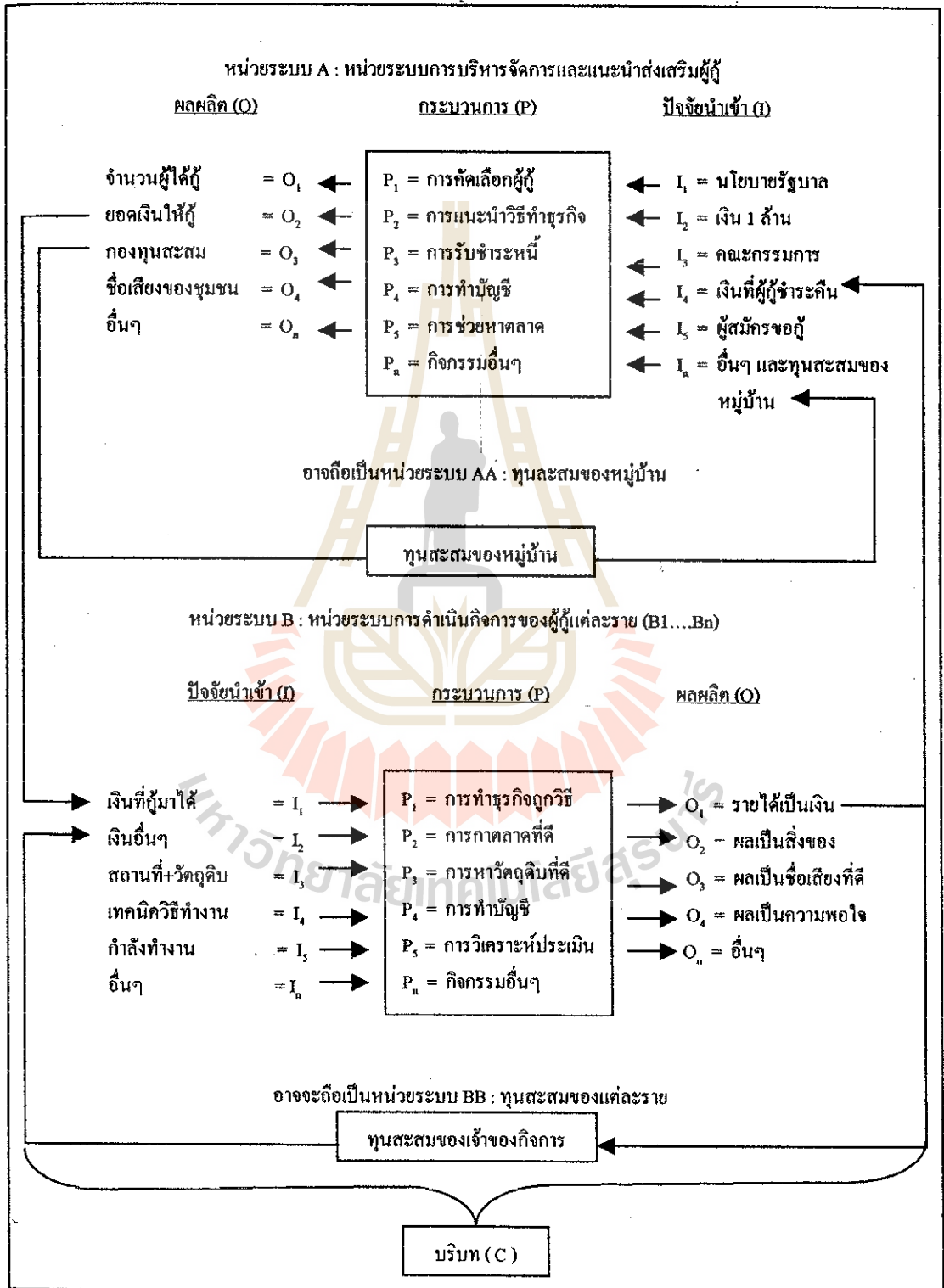
การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ ชุมชนหนองแก้ง อ.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ในบทนี้ นำเสนอวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ ซึ่งในบทนี้ได้กล่าวถึงเป็นบางส่วน แต่บทที่ 3 นี้จะเน้นรายละเอียดเพิ่มขึ้น โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินโครงการ
2. กลุ่มตัวอย่าง
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดการประเมิน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้หลักการประเมินสำหรับหมู่บ้านหรือชุมชนที่ได้รับการจัดสรรเงินจากหน่วยงานรัฐ คือ แนวคิดทฤษฎีระบบ หรือเรียกว่า The Systems Theory มาเป็นแบบแนวคิดศึกษาและมองภาพชุมชนเป็นองค์รวมอย่างเป็นระบบ ซึ่งชุมชนหนึ่งๆ คือ หนึ่งหน่วยระบบ และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่จัดตั้งขึ้นในแต่ละชุมชนเป็นหนึ่งหน่วยย่อยระบบของชุมชน ซึ่งตามทฤษฎีระบบหน่วยย่อยจะประกอบไปด้วยหน่วยย่อยย่อยๆ ทำงานเชื่อมโยงกัน (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา,สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษ, 2545) และนำแบบจำลองซิปฟ์โมเดล เป็นกรอบความคิดเพื่อทำการเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์หาค่าตัวแปร และตัวชี้วัด และนำข้อมูลมาเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจโครงการ โดยแบบจำลองซิปฟ์โมเดลกำหนดประเด็นการประเมินเป็น 4 ด้าน คือ การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) รายละเอียดตามแผนภาพที่ 3 แสดงระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบ

และการทำงานอย่างเชื่อมโยงของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้หรือหน่วยระบบเอ กับหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละรายหรือหน่วยระบบบี

แผนภาพที่ 3 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กลุ่มตัวอย่าง

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ มีพื้นที่เป้าหมายในการประเมิน คือ ชุมชนหนองแก้ง อ.ในเมือง อ.เมือง จ. นครราชสีมา การประเมินได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ตามแบบรายงานบร. (สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักสภาสถาบันราชภัฏ, 2545) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 (คณิต ไข่มุกด์,บันทึกการสอนวิชาประเมินเพื่อการพัฒนา, 23 กุมภาพันธ์ 2545) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญพบ หรือ Accidental Selection (สุวิมล ศิริกาพันธ์, 2542) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างครัวเรือน ได้แก่ กลุ่มครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนหนองแก้ง จำนวน 272 ครัวเรือน กำหนดขนาดตัวอย่างครัวเรือนในชุมชน ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 54 ครัวเรือน และกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูล คือ เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง

2. กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ได้แก่ ผู้กู้เงินกองทุนหนึ่งล้านบาทของชุมชนหนองแก้ง จำนวน 68 คน กำหนดขนาดตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 14 คน

ตัวแปรและตัวชี้วัดการประเมิน

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ได้กำหนดรูปแบบการประเมินสำหรับชุมชนที่ได้รับการจัดสรรเงินแล้ว คือ แบบจำลองซิฟฟ์โมเดล (สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักสภาสถาบันราชภัฏ, 2545) โดยมีแผนภาพระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (จากแผนภาพที่ 3) เป็นแนวทางการวิเคราะห์หาตัวแปร และตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย 2 หน่วยระบบ คือ

1. หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ หรือ หน่วยระบบเอ แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน มีตัวชี้วัด ได้แก่

1.1 ตัวชี้วัดบริบทชุมชนหนองแก้ง (Context Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. ประวัติชุมชน	1. ที่มาของชื่อชุมชน 2. คนกลุ่มแรกที่มาตั้งถิ่นฐาน 3. อาชีพครั้งแรกของชาวบ้าน 4. การเริ่มมีสาธารณูปโภคในชุมชน
2. ลักษณะประชากร	1. จำนวนประชากร 2. จำนวนครัวเรือน 3. ช่วงอายุของประชากร
3. ที่ตั้งของชุมชน	1. จำนวนพื้นที่ชุมชน 2. สถานที่ตั้ง
4. อาณาเขต	1. อาณาเขตติดต่อชุมชน 5. แหล่งน้ำเกษตรกรรม
5. สภาพทั่วไป	1. น้ำประปา 2. ไฟฟ้า 3. ถนน 4. พื้นที่ป่าไม้ 5. สภาพพื้นดิน 6. หนองน้ำ 7. พื้นที่เกษตรกรรม
6. เศรษฐกิจในชุมชน	1. การประกอบอาชีพ 2. การจ้างงานในชุมชน 3. จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม 4. จำนวนร้านค้า 5. รายได้
7. วัฒนธรรม สังคมและการศึกษาในชุมชน	1. ความสัมพันธ์ในชุมชน 2. การเมือง การปกครอง 3. จำนวนวัด 4. ศาสนาในชุมชน 5. ภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.1 ตัวชี้วัดบริบทชุมชนหนองแก้ง (Context Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
	6. ประเพณี 7. ภาษาที่ใช้สื่อสาร 8. จำนวนโรงพยาบาล 9. กลุ่มหรือองค์กรในชุมชน 10. สถานศึกษาในชุมชน

1.2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การเตรียมความพร้อมเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ก่อนได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท	1. ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย 2. เงิน 1 ล้านบาท 3. คณะกรรมการกองทุน 4. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ 5. ระเบียบกองทุนฯ 6. จำนวนสมาชิกกองทุนฯ 7. บัญชีเงินฝากของกองทุนฯ 8. กองทุนตั้งจะ

1.3 ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. กระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง หลังจากได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท	1. การแนะนำวิธีเขียนโครงการขอู้เงิน 2. การขอู้ของผู้ 3. การคัดเลือกผู้กู้เงิน 4. การอนุมัติวงเงินกู้ 5. การทำบัญชี 6. การชำระหนี้ 7. การติดตามหนี้สิน

1.4 ตัวชี้วัดผลผลิต (Output Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการบริหารจัดการการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง	1. ผลโดยตรง (Immediate Result) <ul style="list-style-type: none"> 1.1 จำนวนผู้ขอกู้เงิน 1.2 จำนวนเงินให้กู้ 2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) <ul style="list-style-type: none"> 2.1 จำนวนผู้ได้กู้ 2.2 การขยายกิจการของผู้กู้ 2.3 จำนวนเงินกองทุนตั้งจะ 2.4 การเกิดกิจการใหม่ๆ ในชุมชน 2.5 การเพิ่มขึ้นของเงินกองทุนฯ 3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) <ul style="list-style-type: none"> 3.1 กองทุนฯ มีศักยภาพและความเข้มแข็ง 3.2 ชุมชนมีศักยภาพและความเข้มแข็ง

2. หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย หรือ หน่วยระบบปี จะแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน มีตัวชี้วัด ได้แก่

2.1 ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. ข้อมูลบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้เงิน	1. หนี้สินธนาคารของผู้กู้ 2. หนี้สินนายทุนนอกระบบ 3. อาชีพหลักของผู้กู้ 4. รายได้ของครอบครัว 5. ประสบการณ์

2.2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การเตรียมความพร้อมของผู้กู้ ก่อนได้รับเงิน	1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ 2. วัตถุประสงค์ในการกู้เงินกองทุนฯ 3. สถานที่และวัตถุประสงค์ 4. เทคนิควิธีทำงาน 5. การอบรมวิชาชีพ

2.3 ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้	1. การทำธุรกิจอย่างถูกวิธี 2. การตลาด 3. การทำบัญชี

2.4 ตัวชี้วัดผลผลิต (Output Indicator).

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. ผลผลิตที่ได้จากการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้	1. ผลโดยตรง (Immediate Result) 1.1 รายได้เป็นเงิน 2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) 2.1 ผู้กู้ได้ขยายกิจการ 2.2 ผู้กูมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น 2.3 ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้น เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) คือ ผู้กูมีการพึ่งตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีการกำหนดเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบรายงานการเก็บข้อมูล บร.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11 และ 12 ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว เป็นแบบสอบถามมาตรฐานสำหรับใช้เก็บข้อมูลของการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาล จัดทำโดยหน่วยงานสำนักมาตรฐานการศึกษา และ สำนักงานสภาพัฒนาการราชภัฏ ซึ่งแบบรายงานบร.ต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

บร. 1	แบบเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชนหมู่บ้าน
บร. 2	แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
บร. 3	แบบเก็บข้อมูลความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
บร. 4	แบบเก็บข้อมูลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
บร. 5	แบบเก็บข้อมูลกระบวนการเรียนรู้ สำหรับกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
บร. 6	แบบเก็บข้อมูลการจัดเวทีการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ได้เงินกู้
บร. 7	แบบสรุปการค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
บร. 8	โครงการเศรษฐกิจหมู่บ้านและชุมชนเมือง
บร. 9	แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูล
บร. 10	แบบสรุปบทเรียนชุมชน
บร. 11	แบบเก็บข้อมูลเจาะลึกรายกรณีของผู้กู้เงิน
บร. 12	แบบเก็บข้อมูลแผนแม่บทชุมชน โดยวิธีกระบวนการ AIC

วิธีการเก็บข้อมูล

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก๊ข้าง ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินงานเก็บข้อมูลและประเมินโครงการ 10 เดือน มีการศึกษารายละเอียดต่างๆ ของเครื่องมือการเก็บข้อมูล ซึ่งมีเครื่องมือและระยะเวลาการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงได้วางแผนการเก็บข้อมูลเป็นระยะตามแบบรายงานบร. เพื่อเป็นแนวทางและสะดวกต่อการปฏิบัติงาน (ตารางที่ 1) และได้จำแนกวิธีการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนตามลักษณะของข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงช่วงระยะเวลาเก็บข้อมูล

เดือนปี แบบรายงาน	เดือนปี									
	ธ.ค.'44	ม.ค.'45	ก.พ.'45	มี.ค.'45	เม.ย.'45	พ.ค.'45	มิ.ย.'45	ก.ค.'45	ส.ค.'45	ก.ย.'45
บร. 1	↔									
บร. 2	↔						↔	↔		
บร. 3	↔						↔	↔		
บร. 4	←									→
บร. 5				↔				↔		
บร. 6				↔				↔		
บร. 7	↔									
บร. 8								↔		
บร. 10								↔		
บร. 11				←					→	
บร. 12				↔						

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source)

1.1 ข้อมูลบริบทชุมชนใช้วิธีการสำรวจพื้นที่รอบๆชุมชนหนองแก้ง เก็บข้อมูลตามแบบบร. 1 เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของการอยู่ในชุมชน แหล่งน้ำใช้ จำนวนร้านค้า จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่ทำการเกษตร สภาพถนน สภาพพื้นดิน และพื้นที่อาณาเขตของชุมชน โดยมีผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้น คือ ประธานชุมชนหนองแก้ง

1.2 การสัมภาษณ์ เป็นการตั้งคำถามการสัมภาษณ์แบบ Structured Interview ซึ่งจะมีทั้งคำถามแบบปลายปิด (Closed-end) และคำถามแบบปลายเปิด (Opened-end) (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษ, 2545) การสัมภาษณ์ที่มีการตั้งคำถามแบบ Closed-end ได้แก่ แบบบร. 2 เพื่อให้ทราบข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน และการสัมภาษณ์ที่มีการตั้งคำถามแบบ Opened-end ได้แก่ แบบบร. 1,3,4,7,8 และ 11 เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชน สภาพเศรษฐกิจในชุมชน สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การจัดตั้งกองทุน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุน และข้อมูลการดำเนินกิจการของผู้กู้เงินกองทุน การเลือกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ได้แก่ ประธานชุมชน รองประธานชุมชน ประธานกองทุน รองประธานกองทุน ผู้นำกลุ่มสตรีหนองแก้ง ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์อาหารคาวหวาน ศูนย์แพทย์ชุมชน 2 โรงเรียนมารีย์บริหาร

ธุรกิจ เทศบาลนครราชสีมา วัดป่าสาละวัน กลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง 68 ครัวเรือน และ กลุ่มตัวอย่าง ผู้กู้เงินกองทุนฯ 14 คน

1.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชภัฏ, 2545) จะทำการเก็บข้อมูลโดยการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนหนองแก้ง และ กิจกรรมของกองทุนชุมชนหนองแก้ง เพื่อสร้างความคุ้นเคยและให้เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานในชุมชนและกองทุน และนำเหตุการณ์ต่างๆ ที่พบและเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน มาจดบันทึกไว้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลต่อไป

1.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชภัฏ, 2545) จะใช้วิธีการเข้าไปสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนในขณะเดียวกันจะสังเกต ลักษณะต่างๆของผู้ถูกสัมภาษณ์ หรือการเข้าไปในชุมชนและเข้าไปร่วมการสนทนาในเรื่องต่างๆ กับคณะกรรมการกองทุน หรือชาวบ้าน หากมีข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องก็จะนำมาจดบันทึก นำมาจัดเป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ต่อไป

1.5 การจัดเวทีประชาคม จะแบ่งเป็น 4 ส่วนเพื่อเก็บข้อมูล ดังนี้

1) จัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ทำแผนแม่บทชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC ซึ่งเป็นวิธีการในการเชิญบุคคลที่ทำงานร่วมกันมาประชุมปฏิบัติการ เพื่อระดมความคิดนำมาวางแผนการพัฒนา สร้างทีมงาน และสร้างความร่วมมือแก้ไขปัญหา (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชภัฏ, 2545) โดยเชิญชาวบ้านในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมกัน และจัดหัวข้อตามแบบบร.12 เพื่อให้ชาวบ้านปรึกษาวิเคราะห์ร่วมกันและนำมาอภิปราย จะนำข้อมูลที่ได้มาจดบันทึกและถ่ายรูป เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

2) จัดเวทีประชาคมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการเชิญชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องมาร่วมกันประชุมแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตามหัวข้อแบบบร. 5 นำข้อมูลที่ได้มาจดบันทึก และถ่ายรูป เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

3) จัดเวทีประชาคมกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยเชิญกลุ่มผู้กู้เงินมาประชุมกันเพื่อปรึกษาและพูดคุยถึงปัญหาและประสบการณ์ต่างๆ ตามหัวข้อแบบรายงานบร. 6 และนำข้อมูลที่ได้มาจดบันทึก และถ่ายรูป เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

4) จัดเวทีสรุปบทเรียนชุมชน โดยเชิญชาวบ้านและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุม เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหา และวิธีการแก้ไข ตามหัวข้อแบบบร. 10 นำข้อมูลที่ได้มาจดบันทึก และถ่ายรูป เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source)

เป็นการศึกษาข้อมูลจากการวิเคราะห์หรือทบทวนข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนหนองแก้ง ได้แก่ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือข้อมูลสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการอุตสาหกรรมในชุมชน ข้อมูลจำนวนประชากร ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ และข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชน รายงานการจัดประชาคมการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนชุมชนหนองแก้ง แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนชุมชนหนองแก้ง (กทบ.2) ระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนหนองแก้ง แบบโครงการคำขอกู้เงินของผู้กู้เงินกองทุน สัญญาค้ำประกันและสัญญากู้เงินของผู้กู้เงินกองทุนฯ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานชุมชนหนองแก้ง ประธานกองทุนชุมชนหนองแก้ง เจ้าหน้าที่พัฒนากรกองสวัสดิการและสังคมเทศบาลนครราชสีมา และเจ้าหน้าที่พัฒนากรอำเภอเมืองนครราชสีมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเรียบเรียงเพื่อวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาจัดระบบเรียบเรียง ตามองค์ประกอบแผนภาพระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแผนภาพที่ 2 โดยใช้แบบจำลองชีพีโมเดล เป็นแนวทางกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด
2. จำแนกลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ จะได้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์แยกแยะรายละเอียดจับประเด็นหาค่าตัวแปรและตัวชี้วัด เพื่อวิเคราะห์ผลการประเมิน ตามแผนภูมิต่อระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแผนภาพที่ 3 โดยใช้วิธีการเขียนการประมวลผลแบบบรรยาย แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการประเมิน ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากวิธีการเก็บข้อมูลตามแบบบร.1,3,4,5,6,7,8,9,10,11 และ 12 โดยวิธีการสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีประชาคม และการวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผล โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ และนำข้อมูลมาสรุปผลจับประเด็นหาค่าตัวแปรและตัวชี้วัด เพื่อวิเคราะห์ผลการประเมิน ตามแผนภูมิต่อระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อตาม แผนภาพที่ 3 ใช้วิธีการเขียนสรุปแบบบรรยาย ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สํารวจ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร

3. ทำการสรุป อภิปราย และเสนอแนะผลการประเมินให้สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินทฤษฎีระบบแบบจำลองซิปป์โมเดล และวัตถุประสงค์การประเมิน

4. ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้ทบทวน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ โครงการ หรือทบทวนข้อมูลต่างๆ ที่จัดบันทึกจากการเก็บข้อมูล ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

วิธีการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก๊ซ้าง ใช้รูปแบบทฤษฎีระบบแบบจำลองซิปป์โมเดล (CIPP Model) เป็นแนวทางเก็บข้อมูลเพื่อหาตัวเพื่อหาตัวแปรและตัวตัวชี้วัด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญพบ (Accidental Selection) มีแบบปร.เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ และนำมาวิเคราะห์ประมวลผลเพื่อหาข้อสรุปมาอภิปราย และเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงโครงการฯ

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

โครงการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง อ.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการติดตามการประเมินโครงการ โดยแบ่งเนื้อหาผลการประเมินโครงการออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน
2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม
3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้
4. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

ผลการประเมินบริบทชุมชน

1. บริบทระดับประเทศ

ในส่วนบริบทระดับประเทศประกอบด้วย ปัญหาความยากจนของประเทศ สถานการณ์ความมั่นคงของประเทศ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จำนวนประชากรแรงงานและอัตราค่าจ้าง สภาพเศรษฐกิจทั่วไปในประเทศ และค่านิยมการใช้จ่ายของคนไทย ดังรายละเอียดดังนี้

1.1 ความยากจนของประเทศ

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล, ทีปรัตน์ วัชรราชกูร และวีณา เศรษฐพานทร กล่าวถึงปัญหาความยากจนในบทความเรื่อง “ความยากจน : ปัญหาที่สำคัญยิ่งของการพัฒนา” ไว้ในวารสารเศรษฐกิจและสังคมซึ่งอยู่ในเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Nesdb, www, 2545) สรุปได้ว่า ผลการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมา นับเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างกลุ่มคนที่มียาได้สูงกับกลุ่มคนที่มียาได้ต่ำของประเทศ มีรายได้ดีขึ้นขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.1 ต่อปี หลังจากประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมหดตัวร้อยละ 10.5 อัตราเงินเฟ้อสูงร้อยละ 8.1 ภาคธุรกิจขาดสภาพคล่องประสบภาวะล้มละลาย ระดับรายได้ของประชาชนลดลงร้อยละ 2.3 ต่อปี (ปี 2541-2543) เกิดปัญหาการว่างงาน เป็นสาเหตุให้คน

จำนวนมากต้องอยู่ในสภาพที่เป็นคนจนเพิ่มขึ้นจนถึงปี 2543 คิดเป็นร้อยละ 14.2 ของคนทั้งประเทศ และจำนวนคนจนที่เพิ่มขึ้นอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด รัฐบาลยุคนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้กำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน เพื่อมุ่งแก้ปัญหากลุ่มคนจนที่ขาดรายได้ หรือเศรษฐกิจในการดำรงชีวิต และ กลุ่มคนยากจนที่เกิดความขัดสนหลายๆ ด้าน เช่น ด้านสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาฐานรากของสังคมไทยให้มีศักยภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างมั่นคงยั่งยืน

ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของ ประชาชน (Dola, www, 2544) โดยนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่ และให้การสนับสนุนการดำเนินการด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในส่วนของโครงการของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กระทรวงมหาดไทยให้การสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและการบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน การจัดการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นแก่การประกอบอาชีพ สถานการณ์ความมั่นคงของประเทศ

1.2 สถานการณ์ความมั่นคงของประเทศ

เว็บไซต์นี้แผ่นดิน (Neepandin, www, 2545) ได้กล่าวถึงปัญหาความมั่นคงที่เกิดขึ้นในยุคนี้มีความซับซ้อน และทวีความรุนแรงในระยะเวลาอันสั้น จึงต้องมีการวางแผนเพื่อเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัญหาความมั่นคงที่เกิดขึ้นสรุปได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งการแบ่งเขตพรมแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางบกและทางทะเล โดยการอ้างสิทธิครอบครองพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศของเพื่อนบ้าน ได้แก่ การเปลี่ยนผู้นำหรืออำนาจการปกครอง การปรับระบบเศรษฐกิจ ปัญหาภายในของประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง ได้แก่ ปัญหาการหลบหนีเข้าเมือง ปัญหาการลักลอบค้าชายตามชายแดน ปัญหาการลักลอบค้าอาวุธสงคราม และปัญหายาเสพติด และปัญหาภายในประเทศของไทย เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะขยายตัวและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศหรือส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลในภาวะนั้นๆ ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากรในประเทศ ความยากจน การกระจายได้ราย การจัดสรรที่ทำกินและปัญหาราคาพืชผลการเกษตร

กระทรวงมหาดไทยกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ (Neepandin, www, 2545) โดยการให้กองทัพพัฒนายุทธโรปกรณ์และจัดเตรียมกำลังป้องกันประเทศจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในประเทศ สร้างความมั่นคงและปลอดภัยแก่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เขตชาย

แดน ปรามปรามหรือขจัดการก่อการร้ายให้ลดความรุนแรงหรือหมดไป รวมทั้งคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ

1.3 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ศูนย์ศึกษาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Utcc, www, 2545) ได้กำหนดนโยบายระยะสั้นเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1. ด้านการตลาด มีนโยบายให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรของรัฐ เพื่อจัดจ้างที่ปรึกษาทางการตลาดทั้งด้านการขายและการเจาะตลาดใหม่ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ตลาดอินโดจีน ออฟริกา และอเมริกาใต้ และ 2. ด้านเงินทุนหมุนเวียน มีนโยบาย คือ แก้ปัญหาสถาบันการเงินที่เกิดปัญหา NPL เช่น บรรษัทสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) โดยการเพิ่มสภาพคล่องให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมผ่านสถาบันการเงินของรัฐและเอกชน โดยใช้วิธีการเสี่ยงให้แก่สินเชื่อที่มีที่ค้ำประกัน สนับสนุนการให้กู้ยืมแก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยการลดอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมและหน่วยงานรัฐค้ำประกันเงินกู้บางส่วนให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เพิ่มวงเงินแก่บรรษัทสินเชื่อหรือการค้ำประกันสินเชื่อให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีการบริหารและการจัดการที่ดี และจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นกรณีพิเศษ

1.4 จำนวนประชากร แรงงานและอัตราค่าจ้างในประเทศ

ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bot, www, 2545) รายงานว่า ในปี 2545 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรประมาณ 63 ล้านคน ประชากรมีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปจำนวนประมาณ 24 ล้านคน เป็นผู้มีงานทำจำนวน 32 ล้านคน (ภาคเกษตรกรรม 13.2 ล้านคน และนอกภาคเกษตรกรรม 19 ล้านคน) ผู้ว่างงาน 0.99 ล้านคน และมีอัตราค่าจ้างสูงสุดอยู่ในภาคใต้ คือ จังหวัดภูเก็ต จำนวน 168 บาทต่อวัน ต่ำสุดแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตก ประมาณ 135 บาทต่อวัน

1.5 ข้อมูลเศรษฐกิจโดยทั่วไปในประเทศไทย

ข้อมูลทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศไทย จากธนาคารแห่งประเทศไทย (Bot, www, 2545) สรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมปี 2545 ว่า มีมูลค่าประมาณ 5,099 พันล้านบาท มีอัตราการเติบโตของ GDP 1.8% ด้านการผลิต ภาคการบริการมีการผลิตสูงสุด 57 พันล้านบาท รองลงมา คือ ภาคการอุตสาหกรรม 33 พันล้านบาท และภาคการเกษตร 8.6 พันล้านบาท และมูลค่าการส่งออกของประเทศปี 2545 ประเทศไทยมีการส่งออก 63 พันล้านดอลลาร์ซึ่งน้อยกว่าปี 2544 แต่การนำเข้าลดลง มูลค่า 60 พันล้านดอลลาร์

ผลการวิจัยของศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย (Tfrc, www, 2545) ได้สรุป อัตราเงินเฟ้อและระดับราคาสินค้าช่วงเดือนกรกฎาคม 2545 ว่า ผลกระทบของการปรับลดของระดับราคาสิน

ค้า อาจส่งผลให้เกิดการชะลอการใช้จ่ายของประชาชนในระบบ โดยที่ประชาชนคาดการณ์ว่าระดับราคาสินค้าอยู่ในระดับที่ต่ำเป็นระยะเวลานาน เป็นสาเหตุทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการใช้จ่าย แต่กลับทำให้มีการถือเงินสดยาวนานขึ้น ในขณะที่เดียวกันภาวะที่อัตราเงินเฟ้อปรับลดทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่แท้จริงหลังปรับอัตราเงินเฟ้อปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องไปด้วย ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนใช้จ่ายเพื่อการบริโภคน้อยลง แต่อาจจะมีการออมเงินฝากมากขึ้น เห็นได้จากเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์มีอัตราการขยายตัวถึง 5.5%

1.6 การใช้จ่ายของคนไทย

เว็บไซต์นี้แผ่นดิน (Neepandin, www, 2544) ได้กล่าวถึงสถิติเกี่ยวกับการใช้จ่ายของคนไทยก่อนภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในช่วง พ.ศ. 2537-2539 สรุปได้ดังนี้

1) ด้านค่านิยมของนักศึกษาไทย นักศึกษาไทยใช้จ่ายค่าแต่งตัวชุดละ 60,000 บาท ใต้นาฬิกาออยเออร์ ใช้กระเป๋าหิ้วสวิตตอง ชานแนล กุชชี ขับรถยนต์นำเข้า พกโทรศัพท์มือถือถือ เพจเจอร์ และเดินทางออกนอกประเทศเมื่อมีเวลาว่าง

2) ด้านการศึกษา นักเรียนไทยเดินทางไปเรียนต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2538 สูงถึง 6,392 คน โดยไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกาถึง 2,329 คนค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปีประมาณ 24,270 ดอลลาร์ หรือ 618,885 บาท

3) ด้านพาหนะ ปี พ.ศ. 2537 ประธานบริษัทเมอร์ซิเดส เบนซ์เดินทางมาเยี่ยมประเทศไทย ในฐานะผู้นำเข้ารถเบนซ์มากเป็นอันดับ 1 ของโลก และมียอดขายรถยนต์มากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวม 50,000 คัน โดย 90 % เป็นรถยนต์ญี่ปุ่น และไทยเป็นตลาดรถปิกอัพที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก ปี พ.ศ. 2538 ประธานบริษัทโรดสโตยซ์ เดินทางมาประเทศไทยด้วยเหตุผลเดียวกับประธานบริษัทเมอร์ซิเดส เบนซ์ และในเดือนพฤษภาคมมีการนำเข้ารถต่างประเทศ 4,301 คัน รัฐเก็บภาษีนำเข้าได้ 2,000 ล้านบาท

4) ด้านเครื่องสำอางค์ ในปีหนึ่ง ๆ คนไทยใช้เงินซื้อเครื่องสำอางค์ 70,000-80,000 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ เช่น เครื่องสำอางค์ น้ำหอม ครีมหาคิว น้ำยาย้อมผม

5) ด้านค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้า คนไทยจ่ายเงินปีละเกือบ 1,000 ล้านดอลลาร์ เพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ยี่ห้อหุยส์วิตตอง จากร้านค้าแห่งเดียวในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

6) ด้านการท่องเที่ยว คนไทยเดินทางออกไปเที่ยวต่างประเทศปีละกว่า 1 ล้านคน ซื้อสินค้าเป็นเงินประมาณ 180,000 ล้านบาท เฉพาะร้านหุยส์วิตตอง มีการใช้บัตรเครดิตจากประเทศไทยถึง 2,800 ล้านบาท และทั่วโลกมีคนไทยใช้บัตรเครดิตประมาณ 1,000 ล้านดอลลาร์ต่อปี

7) คำนวณแล้ว ปี พ.ศ. 2539 คนไทยเริ่มนำเข้าสุนัขจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นสุนัขพันธุ์ดุกมาใช้กักกันเพื่อการพนัน เช่น พิต บูลราคาตัวละ 100,000 บาท และรีดไวเลอร์ตัวละ 60,000 บาท

8) ด้านการบริโภค มูลค่าตลาดของหุบลามปรุงสำเร็จสูงถึง 1,300 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2534 ไทยนำเข้าหุบลามตากแห้งปริมาณ 19,514 กิโลกรัม มูลค่า 6.27 ล้านบาท ในช่วง 5 ปี ต่อมาเพิ่มเป็น 136,651 กิโลกรัม มูลค่า 48.91 ล้านบาท

2. บริบทระดับท้องถิ่น

ในส่วนบริบทของชุมชนหนองแก้อำเภอสว่างแดนดิน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะประชากร ที่ตั้งชุมชน อาณาเขต สภาพทั่วของชุมชน เศรษฐกิจในชุมชน และวัฒนธรรม สังคมและการศึกษาในชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนหนองแก้อำเภอ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครัวเรือน ประธานชุมชน และวิเคราะห์เอกสาร เมื่อประมาณ 80 ปีก่อน ชุมชนหนองแก้อำเภอ ชื่อเดิมคือ หนองหัวช้าง เหตุผลเพราะสภาพพื้นที่ชุมชนมีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว และมีหนองน้ำขนาดใหญ่ในบริเวณพื้นที่ของชุมชน ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเลี้ยงช้างจากจังหวัดสุรินทร์ได้เข้ามารับจ้างและใช้ช้างเป็นแรงงานในจังหวัดนครราชสีมา ได้ใช้พื้นที่ในเขตชุมชนหนองแก้อำเภอและหนองน้ำแห่งนี้เป็นที่พักช้าง และนำช้างลงอาบน้ำในหนองน้ำ ดังนั้น ชาวบ้านจึงเรียกหนองน้ำดังกล่าวว่า หนองหัวช้าง ต่อมา ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเลี้ยงช้างจากจังหวัดสุรินทร์ที่มารับจ้างในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อเสร็จงานรับจ้างได้กลับบ้าน และได้บอกต่อกันกล่าวถึงพื้นที่ของชุมชน จึงมีชาวบ้านจากถิ่นอื่นที่ต้องการทำที่อาศัยและประกอบอาชีพ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัย ปลูกสร้างบ้านเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาจะมาจากแถบภาคอีสาน เพื่อมาประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ช้าง และรับจ้างใช้แรงงาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2531 กองสวัสดิการสังคมเทศบาลนครราชสีมา เข้ามาสำรวจพื้นที่ชุมชน และจัดเข้าเขตเทศบาลนครราชสีมา จัดตั้งเป็นเขตชุมชนเมือง ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ หนองแก้อำเภอ ” เพราะชื่อใหม่เป็นชื่อที่มีความเป็นศิริมงคลมากกว่าชื่อเดิม ดังนั้น จึงได้ใช้ชื่อหนองแก้อำเภอจนถึงปัจจุบัน

ประมาณ ปี พ.ศ. 2498 ชาวบ้านจากจังหวัดใกล้เคียงเริ่มมาจับจองซื้อที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นที่อาศัย มีผลทำให้พื้นที่ดินที่เป็นทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์เริ่มหมดไป และหนองน้ำที่มีสัตว์น้ำให้ชาวบ้านสามารถนำมาบริโภคหรือนำไปขายได้มีจำนวนน้อยลง ชาวบ้านจึงหันมาประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการแทนการเลี้ยงสัตว์และประมงน้ำจืด สังคมในชุมชนเริ่มกลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น

ประมาณ ปี พ.ศ. 2505 มีการสร้างถนนลูกรังในเขตชุมชน และเริ่มมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน มีการนำน้ำบาดาลมาใช้ในชุมชนแจกจ่ายไปตามครัวเรือน

ประมาณ ปี พ.ศ. 2511 เป็นช่วงสงครามเวียดนาม ชาวต่างประเทศได้เข้ามาอาศัยในเขตชุมชนมาก เพราะชุมชนอยู่ใกล้ค่ายพักทหาร มีผลทำให้เกิดการกระจายเม็ดเงินจากชาวต่างชาติ มีกิจการร้านค้า ร้านอาหาร บ้านเช่า รวมถึงสถานบันเทิงต่างๆ ที่เปิดบริการตอนกลางคืนเพิ่มขึ้น

ประมาณ ปี พ.ศ. 2518 ชาวต่างประเทศเริ่มกลับประเทศตนเอง ชาวบ้านที่มีกิจการบ้านเช่าหรือชาวบ้านที่ซื้อที่ดินไว้ เริ่มอพยพเข้ามาปลูกบ้านเรือนอาศัยกันมากขึ้น มีการขยายตัวของจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น และมีการสร้างถนนลาดยางในชุมชน

ประมาณ ปี พ.ศ. 2529 ชุมชนเริ่มมีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน หนองน้ำเริ่มหมดความจำเป็นในการใช้น้ำในหนองน้ำ มีการถมพื้นที่บางส่วนของหนองน้ำเพื่อจัดสรรเป็นพื้นที่สาธารณะ

ปี พ.ศ. 2531 เทศบาลนครราชสีมาเข้ามาสำรวจพื้นที่ชุมชน จัดชุมชนให้อยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา มีการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การสร้างถนนคอนกรีต การติดตั้งโทรศัพท์ สร้างศูนย์แพทย์ชุมชน 2 เป็นต้น

2.2 ลักษณะประชากร

ปัจจุบันชุมชนหนองแก้ง มีจำนวนครัวเรือน 272 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 852 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ร้อยละ 57 กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงลักษณะประชากรและอายุในชุมชนหนองแก้ง

ลักษณะประชากร	จำนวน/คน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	367	43
- หญิง	485	57
2. อายุ		
1 วัน – 3 ปีเต็ม	22	3
3 ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	34	4
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	112	13
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	30	4

ตารางที่ 2 แสดงลักษณะประชากรและอายุในชุมชนหนองแก้ง

ลักษณะประชากร	จำนวน/คน	ร้อยละ
15 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	35	4
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	558	65
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	23	3
60 ปี 1 วัน ขึ้นไป	38	4

2.3 ที่ตั้งของชุมชนหนองแก้ง

ชุมชนหนองแก้งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครราชสีมา ถนนสืบศิริ 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมด 15 ไร่

2.4 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านพักสถานีรถไฟ
 ทิศใต้และทิศตะวันออก ติดต่อกับ ชุมชนพานิชเจริญ
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านพักทหารหนองไผ่ล้อม

(รายละเอียดตามแผนที่ ภาคผนวก ฎ)

2.5 สภาพทั่วไป

ปัจจุบันในชุมชนไม่มีการใช้พื้นที่ในเขตชุมชนทำการเกษตรกรรม และไม่มีพื้นที่ป่าไม้ หนองน้ำ คือ หนองแก้ง ปัจจุบันทางเทศบาลนครราชสีมาจัดให้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับพักผ่อนของชาวบ้านในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง และในเขตชุมชนมีที่ดินที่ยังไม่ได้เอกสิทธิ์จำนวน 1 ไร่ มีชาวบ้านอาศัยอยู่จำนวน 11 ครอบครัว

ลักษณะถนนสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก มีระบบท่อระบายน้ำ มีระบบน้ำประปาไฟฟ้า และโทรศัพท์ใช้ทุกครัวเรือน

สัตว์เลี้ยงในชุมชนส่วนใหญ่ คือ สุนัข และแมว

2.6 เศรษฐกิจในชุมชนหนองแก้ง

การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประชากรในชุมชนประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 250 ครอบครัว รองลงมารับราชการ จำนวน 170 ครอบครัว และค้าขาย จำนวน 120 ครอบครัว

การจ้างงานในเขตชุมชน ปัจจุบันมีร้านค้าจำนวน 67 ร้าน ส่วนใหญ่เป็นร้านขายของชำ มีการจ้างงาน 32 คน และมีโรงงานอุตสาหกรรม คือ โรงงานทำลูกชิ้นขนาดเล็ก มีการจ้างงาน 17 คน

รายได้ของประชาชนต่อครัวเรือนต่อปีในชุมชน ส่วนใหญ่มีรายได้ประมาณ 30,001-50,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงรายได้ต่อครอบครัวต่อปีกับจำนวนครอบครัวในชุมชนหนองแก้ง

จำนวนรายได้	จำนวน / ครอบครัว	ร้อยละ
20,001-30,000 บาท	10	4
30,001-50,000 บาท	88	32
50,001-100,000 บาทขึ้นไป	172	64

2.7 วัฒนธรรม สังคมและการศึกษาในชุมชนหนองแก้ง

ปัจจุบันสังคมในชุมชนเป็นลักษณะอยู่อาศัยแบบสังคมเมือง ชาวบ้านไม่มีความสัมพันธ์แบบระบบเครือญาติในชุมชน มีประธานชุมชนเป็นผู้นำจำนวน 1 คน มีรองประธานชุมชน 1 คน และมีคณะกรรมการจำนวน 10 คน ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบชุมชน

ในชุมชนมีวัดป่าสาละวันตั้งอยู่ในเขตชุมชน มีพระจำนวน 40 รูป เณร 15 รูป แม่ชี 35 คน และเด็กวัด 20 คน ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำกิจกรรมทางศาสนาที่วัดป่าสาละวัน ชาวบ้านยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีตามแบบไทย ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ในชุมชนมีผู้มีความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการทำที่นอนแบบโบราณของไทย โดยใชุ้่นเป็นส่วนประกอบเพียง 1 คน และได้พยายามจัดสอนให้คนทั่วไปเรียนรู้ แต่ไม่ได้รับความสนใจ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนให้ความสนใจกับกิจกรรมที่ใช้เครื่องจักรมากกว่าการใช้มือทำ

ชาวบ้านในชุมชนทุกคนสามารถอ่านออกเขียนได้ ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยภาคกลาง เป็นภาษาในการสื่อสารกัน รองลงมา คือ ภาษาโคราช และภาษาอีสาน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในชุมชนหนองแก้ง

ภาษา	จำนวน/คน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	511	60
ภาษาโคราชและอีสาน	341	40

สุขภาพอนามัยของชาวบ้านในชุมชน ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากหน่วยงานรัฐดี มาก คือ ศูนย์แพทย์ชุมชน 2 ซึ่งชาวบ้านชุมชนหนองแก้งสามารถทำบัตรรักษา 30 บาททุกโรค และรับบริการได้ที่ศูนย์แพทย์ชุมชน 2

ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรขึ้น เช่น กลุ่มสตรีหนองแก้ช้าง เพื่อรวมตัวกัน รับประทาน และตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มออมทรัพย์อาหารคาวหวานเพื่อรวมตัวกันร่วมหุ้นทำอาหาร และขนมขาย เพื่อสร้างรายได้เสริม

สถานศึกษาในชุมชนมีโรงเรียนมารีย์บริหารธุรกิจตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2541 มีครูจำนวน 37 คน มีนักเรียนจำนวน 904 คน มีสมาชิกในชุมชนไปศึกษานอกชุมชน รวม 600 กว่าคน

ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

1. การประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้ หรือ หน่วยระบบเอ

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง โดยการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้ หรือ หน่วยระบบเอ ประกอบด้วยผลการประเมินตัวชี้วัด 3 ส่วนของหน่วยระบบเอ คือ

1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

1.2 ผลการประเมินกระบวนการ

1.3 ผลการประเมินผลผลิต

การประมวลผลการประเมินตัวชี้วัดทั้ง 3 ส่วนของหน่วยระบบเอนี้ เพื่อวิเคราะห์หาจุดเด่นหรือจุดด้อยของผลของโครงการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง เพื่อนำมาเป็นข้อสรุป อภิปราย และเสนอแนะพัฒนาปรับปรุงโครงการฯ โดยมีเนื้อหาสาระดังนี้

1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

1) ความเข้าใจนโยบาย เกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนและเปิดเวทีประชาคม พบว่า ชาวบ้านในชุมชนหนองแก้ส่วนใหญ่ร้อยละ 94 มีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ว่า เป็นนโยบายเร่งด่วนแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนทั้งเขตชนบทและเขตเมือง โดยรัฐบาลจัดสรรเงินจำนวน 1 ล้านบาทให้แก่ชุมชน โดยให้จัดตั้งเป็นกองทุนและชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน เป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบและยั่งยืน จุดด้อยที่พบคือ นโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายเร่งด่วน ผู้นำชุมชนขาดการจัดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง การจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้างจึงเกิดความล่าช้าและเกิดความสับสน

2) เงิน 1 ล้านบาท จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนและวิเคราะห์เอกสาร รัฐบาลจัดสรรเงิน 1 ล้านบาทให้แก่ชุมชน โดยมีเป้าหมายให้เป็นแหล่งเงินทุน เพื่อชาวบ้านนำไป สร้างงาน สร้างรายได้ และความจำเป็นเร่งด่วน ส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมกันบริหารจัดการกองทุน กันเอง โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนและพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก ส่งผลทำให้ชาวบ้านและชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ชุมชนหนองแก้ง้างได้รับการจัดสรรเงินวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 จุดค้อยที่พบ คือ เกิดความล่าช้ามากในการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาทให้กับชุมชนหนองแก้ง้าง โดยกองทุนฯ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2544 และได้รับการจัดสรรเงินวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นระยะเวลาานานพอสมควรกว่าที่จะได้รับการจัดสรรเงินจากรัฐ ทำให้ สมาชิกกองทุนฯและชาวบ้านในชุมชน เกิดข้อสงสัยถึงความล่าช้าของการจัดสรรเงิน และ ต้องการให้หน่วยงานรัฐชี้แจงเหตุผล

3) คณะกรรมการกองทุนฯชุมชนหนองแก้ง้าง จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการ กองทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2544 ชุมชนหนองแก้ง้างได้เปิดเวที ประชาคมคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ ได้คณะกรรมการปฏิบัติงานกองทุนฯ จำนวน 15 คน ชาย 7 คน หญิง 8 คน คณะกรรมการกองทุนฯ มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ปริญญาตรี จำนวน 3 คน และระดับการศึกษาต่ำสุด คือ ป.4 จำนวน 3 คน และคณะกรรมการทั้ง 15 คน สามารถอ่าน ออกเขียนได้ ประกอบอาชีพ รับราชการ ธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย และรับจ้าง จุดเด่นของคณะกรรมการชุดนี้ คือ กรรมการกองทุนฯ จำนวน 13 คน มีประสบการณ์ทำงานในกลุ่มออมทรัพย์ ร่วมใจพัฒนา และ กลุ่ม อสม. ซึ่งสามารถนำประสบการณ์ที่ได้มาบริหารจัดการกองทุนฯ จุด ค้อยของคณะกรรมการชุดนี้ คือ คณะกรรมการกองทุนฯ ทั้ง 15 คน มีอาชีพหลัก และมีภาระหน้าที่ส่วนตัว จึงทำให้ไม่มีเวลาในการจัดการบริหารกองทุนฯ ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งคณะกรรมการกอง ทุนบางคนขาดความเอาใจใส่ต่อการรับผิดชอบมาปฏิบัติหน้าที่ในกองทุนฯ และในส่วนของคณะ กรรมการที่มาทำงานกองทุนฯ ยังขาดความเข้าใจ ไร้วางใจกัน และประสานงานที่ติดต่อการทำงาน

4) บทบาทหน้าที่คณะกรรมการกองทุนฯ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกอง ทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร คณะกรรมการกองทุนฯ ทั้งหมด 15 คน มีหน้าที่และตำแหน่ง ดังนี้ ประธานกองทุนฯ 1 คน รองประธาน 2 คน เหนรัญญิก 1 คน ผู้ช่วยเหนรัญญิก 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน ประชาสัมพันธ์ 1 คน ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์ 1 คน นายทะเบียน 1 คน ผู้ช่วย นายทะเบียน 1 คน และฝ่ายตรวจสอบและติดตามเงินกู้ 4 คน

5) ระเบียบกองทุนฯ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ร่วมกันร่างระเบียบกองทุนของชุมชนหนองแก้ช้าง โดยการจัดเวทีประชาคมและทำประชาพิจารณ์ร่วมกันตรวจสอบ โดยใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นต้นแบบและแนวทางในการกำหนดระเบียบของชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองนครราชสีมาคอยให้คำปรึกษาและเสนอแนะ

6) จำนวนสมาชิกกองทุนฯ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร ปัจจุบันกองทุนเงิน 1 ล้านบาทของชุมชนหนองแก้ช้างมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 145 คน โดยที่สมาชิกทั้งหมดเป็นผู้อาศัยในชุมชนหนองแก้ช้างมากกว่า 1 ปีนับจากวันก่อตั้งกองทุนฯ และต้องมีเงินออม โดยฝากเงินกับกลุ่มออมทรัพย์ร่วมใจพัฒนาของชุมชนหนองแก้ช้าง

7) บัญชีเงินฝากของโครงการกองทุนฯ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร กองทุนฯ ของชุมชนหนองแก้ช้าง พบว่า กองทุนฯ เกิดบัญชีเงินฝากประเภทเพื่อเรียกเก็บธนาคารออมสิน สาขาสุรนารี นครราชสีมา เลขที่บัญชีกองทุนฯ 06-4311-20-060805-7 การเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนฯ นั้น ให้คณะกรรมการกองทุนฯ 2 ใน 3 คน คือ ประธานกองทุนฯ รองประธาน และเหรัญญิก เป็นผู้ที่มีอำนาจเบิกจ่ายเงินกองทุนฯ โอนเงินเข้าบัญชีผู้ขอกู้เงินที่ผ่านการอนุมัติเงินแล้วเท่านั้น ไม่มีสิทธิเบิกถอนเงินสดในบัญชีกองทุนฯ เด็ดขาด เพื่อสร้างความโปร่งใสในการทำงานกองทุนฯ ของคณะกรรมการ

8) กองทุนตั้งจะ จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มออมทรัพย์และวิเคราะห์เอกสาร ชุมชนหนองแก้ช้างได้จัดตั้งกองทุนตั้งจะ โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์ร่วมใจพัฒนา” วันที่ 1 สิงหาคม 2544 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 222 คน โดยสมาชิกจะฝากเงินอย่างต่ำคนละ 100 บาทต่อเดือน แต่ไม่เกินคนละ 1,000 บาทต่อเดือน โดยเปิดบัญชีกับธนาคารออมสิน สาขาชุมชนตรี เลขที่บัญชี 06-4310-20-098457-1

1.2 ผลการประเมินกระบวนการ

1) กระบวนการแนะนำวิธีเขียนโครงการขอู้เงิน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร คณะกรรมการกองทุนฯ ได้จัดทำคู่มือและแบบฟอร์มการเขียนโครงการ ซึ่งในการกรอกแบบฟอร์มผู้ขอู้จะต้องให้ข้อมูล 5 ส่วน คือ (1) วัตถุประสงค์การขอู้เงิน (2) จำนวนเงินที่ต้องการกู้ (3) งบประมาณรายจ่ายและรายรับ (4) ผู้ค้ำประกันหรือหลักทรัพย์ และ (5) ช่วงระยะเวลาที่เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขอู้

คณะกรรมการกองทุนฯ ดำเนินการโดย จัดประชุมชนสมาชิกกองทุน เพื่อชี้แจงให้รับทราบ หากมีข้อสงสัยให้สอบถามได้ จุดเด่นของการเขียนแบบฟอร์มขอู้ของผู้นั้น เพื่อคณะกรรมการกองทุนฯ สามารถตรวจสอบและติดตามผู้นั้นได้ จุดด้อย คือ วิธีการเขียนขอู้แบบของผู้นั้น

อาจทำให้ผู้กู้กรอกรายละเอียดที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้ และอีกประการหนึ่งคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ ขาดการปรึกษาหารือและแนะนำการขอกู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การขอกู้ตามระเบียบกองทุนของชุมชนหนองแก้ง้าง โดยระบุชัดเจนว่า ให้สมาชิกกองทุนฯ สามารถกู้เงินไปใช้จ่าย เพื่อการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน แต่ผู้ขอกู้ทุกคนระบุวัตถุประสงค์การกู้เพื่อนำไปพัฒนาอาชีพและสร้างงานทั้งหมด จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ไม่ได้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ทั้งหมด เช่น ผู้กู้เงินที่กู้ได้ไปใช้จ่ายเพื่อลดรายจ่ายมากกว่าการนำเงินไปพัฒนาอาชีพหรือสร้างงาน สร้างรายได้

2) กระบวนการขอกู้ของผู้กู้ จากการสังเกต สัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร สมาชิกกองทุนฯ ที่ต้องการขอกู้เงิน สามารถยื่นเรื่องขอกู้ได้ที่คณะกรรมการกองทุนฯ โดยรับแบบเอกสารที่จะต้องกรอกรายละเอียด 3 แบบฟอร์ม คือ แบบโครงการขอกู้เงิน แบบสัญญาผู้ และแบบสัญญาค้ำประกัน โดยผู้ขอกู้จะต้องกรอกรายละเอียดให้ครบถ้วนและถูกต้อง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขอแบบฟอร์มเอกสารมากรอก ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ นำมาจากการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนฯ คนละ 20 บาท แต่ผู้ขอกู้ต้องรับผิดชอบค่าถ่ายเอกสารอื่นๆเอง คือ ตำนานบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้กู้และผู้ค้ำประกัน รวมทั้งค่าอากรแสตมป์หากผู้กู้ได้รับการคัดเลือก ผู้ขอกู้ขอกู้เป็นรายบุคคลทั้งหมด ข้อเสียที่เกิดขึ้น คือ ในการขอกู้ของผู้กู้รอบแรก เกิดปัญหาความล่าช้า เนื่องจาก ผู้ขอกู้กรอกเอกสารไม่ครบและไม่ถูกต้อง ทำให้ต้องมีการแก้ไขเอกสารใหม่หลายครั้ง

3) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้เงิน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร คณะกรรมการกองทุนฯ พิจารณาคัดเลือกผู้กู้เงิน (1) คุณสมบัติของผู้กู้เงิน (2) โครงการขอกู้เงิน (3) การค้ำประกัน มีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

คุณสมบัติของผู้กู้ โดยผู้ขอกู้ต้องมีเงินออมในกองทุนสังจะไม่น้อยกว่า 3 เดือน ในกรณีขอกู้เป็นกลุ่มหรือองค์กร จะต้องจัดตั้งไม่น้อยกว่า 60 เดือน มีสมาชิกไม่น้อยกว่า 20 ราย ต้องมีประวัติและอุปนิสัยน่าเชื่อถือ คือ ไม่คิดการพนัน และมีคุณสมบัติตามที่ระบุไว้ในระเบียบกองทุนของชุมชนหนองแก้ง้าง

โครงการขอกู้เงิน โดยพิจารณาว่าผู้กู้เงินไปเพื่ออะไร โครงการมีความเป็นไปได้ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างน้อยระดับใด และพิจารณาความตั้งใจจริงของผู้กู้

การค้ำประกัน ผู้ขอกู้ต้องมีบุคคลค้ำประกัน 2 คน (กู้ไขว้) โดยบุคคลค้ำประกันจะต้องเป็นสมาชิกกองทุนสังจะและสมาชิกกองทุนเงิน1 ด้านบาท หรือเป็นข้าราชการ หากผู้กู้ไม่ใช้บุคคลค้ำประกันสามารถใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันแทนได้

คณะกรรมการกองทุนฯ ใช้วิธีพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้ และพยายามเน้นให้ผู้ขอกู้ที่มีฐานะยากจนได้มีสิทธิกู้ ตัดสินโดยวิธียกมือเห็นชอบ โดยมีคะแนนเสียง 2 ใน 3 ขององค์ประชุม จุดค้อยของวิธีการ คือ ผู้ขอกู้ต้องมีบุคคลค้ำประกัน 2 คน ในลักษณะกู้ไว้ด้วยกันนี้ อาจทำให้เกิดปัญหาหนี้หนี้ได้ และไม่สามารถตามหาตัวผู้กู้และผู้ค้ำประกันได้ เนื่องจากผู้ขอกู้ในลักษณะกู้ไว้ส่วนใหญ่ พักอาศัยโดยเช่าบ้านอยู่ในชุมชนหนองแก่มากกว่า 1 ปี และเป็นผู้มีรายได้น้อย แต่มีสิทธิกู้ตามระเบียบกองทุนฯ และผู้กู้ระบุวัตถุประสงค์การขอกู้ที่เป็นไปได้น้อยในทางการตลาดที่จะประสบความสำเร็จ แต่คณะกรรมการไม่กล้าปฏิเสธ เพราะกลัวการเกิดความไม่พอใจและความบาดหมางกัน

4) กระบวนการอนุมัติวงเงินกู้ จากการสังเกต สัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร คณะกรรมการจะอนุมัติวงเงินกู้สูงสุด 20,000 บาท และต่ำสุด 5,000 บาท โดยพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ บุคคลค้ำประกันหรือมูลค่าของหลักทรัพย์ และอุปนิสัยของผู้กู้ ตัดสินโดยวิธียกมือเห็นชอบ โดยมีคะแนนเสียง 2 ใน 3 ขององค์ประชุม คณะกรรมการกองทุนฯ ส่งเสริมการกู้เพื่อการเกษตร จะให้วงเงินสูงสุด 20,000 บาท จุดค้อยของวิธีการ คือ จากกรณีผู้กู้ระบุวัตถุประสงค์การขอกู้ที่เป็นไปได้น้อยในทางการตลาดที่จะประสบความสำเร็จ แต่คณะกรรมการไม่กล้าปฏิเสธ เพราะกลัวการเกิดความไม่พอใจและเกิดความบาดหมางกัน จึงอนุมัติวงเงินกู้ให้ไม่เท่ากับจำนวนที่ผู้ขอกู้ แต่ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งอาจเกิดความเสี่ยงต่อการชำระคืนเงินกู้ได้

5) กระบวนการทำบัญชี จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ สังเกต และวิเคราะห์เอกสาร คณะกรรมการกองทุนฯ ได้รับการอบรมการทำบัญชีของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากวิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา จึงนำความรู้และรูปแบบหรือแบบฟอร์มทำบัญชีที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ประโยชน์ในการทำบัญชี ผู้ที่รับผิดชอบทำบัญชีคือ เภรณูญิกกองทุนฯ ซึ่งมีการจัดทำบัญชีเป็นที่เรียบร้อย

6) กระบวนการชำระหนี้ จากการสังเกตและสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ กองทุน 1 ล้านบาทของชุมชนหนองแก่มากเรียกเก็บเงินกู้เป็นรายเดือน กำหนดชำระคืน 10 เดือน โดยให้ผู้กู้เงินนำเงินที่จะต้องชำระคืนแต่ละเดือนไปชำระที่ธนาคารออมสินเอง และนำหลักฐานการชำระเงินจากธนาคารมายื่นให้แก่คณะกรรมการกองทุนฯ เก็บไว้ 1 ชุด และผู้กู้เก็บไว้อีก 1 ชุด การรับชำระหนี้กองทุนมีรอบของการชำระเงิน คือ ทุกวันที่ 5-8 ของเดือน ณ. ศาลาชุมชน เวลา 18.00-20.00 น. จุดเด่นของวิธีการนี้ คือ เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ หากคณะกรรมการกองทุนฯ รับการชำระเงินโดยเก็บเงินจำนวนมากไว้กับตน จุดค้อย คือ เมื่อนำสมุดบัญชี

ของกองทุนฯ ไปเช็กที่ธนาคาร จะขึ้นรายการฝากเงินเข้าบัญชีของผู้กู้แต่ละราย ทำให้ต้องเปลี่ยนสมุดบัญชีหลายเล่ม

7) กระบวนการติดตามหนี้สิน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ กองทุนฯ มีการวางแผนจัดการติดตามเงินกู้ หากผู้กู้เงินค้างชำระเงิน จะไปพบทั้งผู้กู้และบุคคลค้ำประกัน หากผู้กู้หนีหนี้ ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบหนี้สินแทน

1.3 ผลการประเมินผลผลิต

1.3.1 ผลผลิตโดยตรง

1) จำนวนผู้ขอู้เงิน จากการสังเกตและสัมภาษณ์ จำนวนผู้ขอู้เงินมีจำนวนประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนสมาชิกกองทุนฯ คณะกรรมการกองทุนฯ ใช้วิธีรับสมัครผู้กู้แบ่งเป็นรอบของการขอู้ หากผู้กู้คนใดเตรียมเอกสารขอู้ไม่ทัน ให้เตรียมการขอู้ในรอบต่อไป โดยมีกำหนดรับสมัครระหว่าง วันที่ 5-8 ของเดือน จุดค้อย คือ จำนวนเงิน 1 ล้านบาทที่ให้ผู้กู้ ไม่พอกับจำนวนผู้ขอู้ ผู้ขอู้ที่พลาดการกู้ต้องรอรอบต่อไปเมื่อครบกำหนด 1 ปี

2) จำนวนเงินให้กู้ จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้กู้บางคนได้เงินกู้ไม่เต็มจำนวนกับความต้องการขอู้ แต่ผู้กู้ก็ไม่เกิดปัญหาไม่พอใจ ยอมรับการตัดสินใจของคณะกรรมการกองทุนฯ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนฯจะไม่เปิดถอนเงินหมดบัญชีกองทุนฯ หากมีผู้กู้ต้องการกู้เงินเพิ่ม ต้องให้รอรอบกำหนด 1 ปีของโครงการฯ

1.3.2 ผลกระทบโดยตรง

1) จำนวนผู้ได้กู้ จากการสังเกต วิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ จำนวนผู้ได้กู้ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบและการตัดสินใจของคณะกรรมการกองทุนฯ ที่พิจารณาคุณสมบัติและวัตถุประสงค์การกู้ของผู้กู้ ปรากฏว่า ปัจจุบันสมาชิกที่ยื่นเรื่องขอู้เงิน ได้รับการพิจารณาให้กู้เงินทุกคน

2) การขยายกิจการของผู้กู้ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ วิเคราะห์เอกสาร และสังเกต ผู้กุนำเงินที่กู้ได้ไปเป็นทุนหมุนเวียนเพื่อการขยายกิจการ ส่วนใหญ่จะนำเงินไปจัดซื้ออุปกรณ์ใหม่ เพื่อช่วยเพิ่มการผลิตและเพิ่มยอดขาย ตัวอย่างเช่น ร้านซักรีด นำเงินไปจัดซื้อเครื่องซักผ้าและเตารีดใหม่ที่ทันสมัย เพื่อช่วยทุนแรงผลิต ร้านเสริมสวยนำเงินไปจัดซื้ออุปกรณ์นวดหน้าและตู้อบสมุนไพร เพื่อเพิ่มทางเลือกใหม่บริการให้แก่ลูกค้า ร้านขายของชำนำเงินไปเป็นทุนหมุนเวียนจัดซื้อสินค้าเข้าร้าน และร้านรับทำป้ายโฆษณาเงินกู้จัดซื้อวัสดุใหม่ที่ทันสมัยมาทำป้ายให้ลูกค้าเลือก เป็นต้น

3) จำนวนเงินกองทุนสำรอง จะจากการสัมภาษณ์ประชาชนกองทุนออมทรัพย์ร่วมใจพัฒนา กองทุนมีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นทุกเดือน ยอดเงินที่เพิ่มขึ้นมาจาก การฝากเงินออมของสมาชิก ดอกเบี้ยเงินกู้ที่ปล่อยกู้ ร้อยละ 2 บาทต่อเดือน มีกำหนดชำระคืน 5 เดือน ปัจจุบันมีเงินจำนวน 166,134.42 บาท

4) การเกิดกิจการใหม่ๆ ในชุมชนหนองแก้ง จากการจัดและวิเคราะห์เอกสาร การกู้เงินกองทุน 1 ล้านบาทของชุมชนหนองแก้ง มีผลทำให้เกิดกิจการใหม่ขึ้นในชุมชน เช่น ร้านเสริมสวย รถเข็นขายลูกชิ้น กิจการทำขนมขายส่ง จุดคือย คือ กิจการที่เกิดขึ้นใหม่ เช่นร้านเสริมสวย รถเข็นขายลูกชิ้น กิจการทำขนมขายส่ง เป็นกิจการที่มีผู้ประกอบการในชุมชนได้ดำเนินกิจการอยู่แล้ว

5) การเพิ่มขึ้นของเงินกองทุน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ หลังจากการเริ่มต้นอนุมัติเงินกู้ให้ผู้กู้เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2545 จนถึงปัจจุบัน (เดือนสิงหาคม 2545) เป็นระยะเวลา 4 เดือน ผู้กู้ได้ชำระคืนเงินกู้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ทำให้กองทุนมีเงินเพิ่มขึ้น เมื่อครบกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ 10 เดือน (เหลือระยะเวลา 6 เดือน) กองทุนจะมีเงินเพิ่มขึ้นจำนวน 100,000 บาท (ดอกเบี้ย1% ต่อเดือน) โดยผู้กู้ต้องชำระคืนเงินกู้ได้ตามกำหนดเวลา และไม่มีการขาดส่งหรือหนีหนี้

1.3.3 ผลกระทบทางอ้อม

1) กองทุนมีศักยภาพและความเข้มแข็ง กองทุนฯ มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบขั้นตอน โดยมีการกำหนดเงื่อนไขที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามกันเอง มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และผู้กู้เงินสามารถคืนเงินกู้ได้ครบตามกำหนด

2) ชุมชนมีศักยภาพและความเข้มแข็ง ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนมากกว่าเมื่อก่อน ได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆกับชุมชนอื่นมากขึ้น ทำให้เกิดการตื่นตัวมีการวางแผนพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ให้ทัดเทียมหรือก้าวนำชุมชนอื่นๆ ที่สำคัญต้องการให้ชุมชนของตนมีความปลอดภัย น่าอยู่อาศัย เพื่อลูกหลานในอนาคต

2. การประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย หรือ หน่วยระบบปี

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง โดยการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย หรือ หน่วยระบบปี ประกอบด้วยผลการประเมินตัวชี้วัด 4 ส่วนของหน่วยระบบปี คือ

2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้

2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

2.3 ผลการประเมินกระบวนการ

2.4 ผลการประเมินผลผลิต

การวิเคราะห์ผลการประเมินตัวชี้วัดทั้ง 4 ส่วนของหน่วยระบบบีนี ใช้หลักการวิเคราะห์เหมือนกับหน่วยระบบเอ โดยมีเนื้อหาสาระ ดังนี้

2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้

- 1) การเป็นหนี้สินธนาคาร จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ จำนวนร้อยละ 67 ของจำนวนผู้กู้ที่มีหนี้สิน ผู้กู้เป็นหนี้ธนาคารออมสิน โครงการธนาคารประชาชน
- 2) การเป็นหนี้สินนายทุนอกระบบ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ จำนวนร้อยละ 33 ของจำนวนผู้กู้ที่มีหนี้สิน ผู้กู้เป็นหนี้สินนายทุนอกระบบ ดอกเบี้ยร้อยละ 10-20 บาทต่อวัน วงเงินกู้ประมาณ 200-1,500 บาท มีการชำระหนี้เป็นรายวัน
- 3) อาชีพหลักของผู้กู้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ผู้กู้เงินกองทุนฯ จำนวนร้อยละ 57 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน มีอาชีพค้าขาย รองลงมาร้อยละ 36% มีอาชีพรับจ้าง และร้อยละ 7% มีอาชีพเป็นลูกจ้างชั่วคราวของรัฐ
- 4) รายได้ของครอบครัว จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ทั้งหมด ผู้กู้มีรายได้ประมาณ 50,001-100,000 บาทขึ้นไปต่อปีต่อครัวเรือน เป็นครอบครัวเดี่ยวทั้งหมด เป็นรายได้ที่มาจากอาชีพหลักหรืองานประจำ
- 5) ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ผู้กู้จำนวนร้อยละ 79 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ เพราะเป็นธุรกิจที่ได้ดำเนินงานเป็นอาชีพหลักในปัจจุบัน ขอู้เงินเพื่อไปพัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ เช่น ร้านซักรีด, ร้านเสริมสวย เป็นต้น ผู้กู้จำนวนร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ไม่มีประสบการณ์ทำธุรกิจ ขอู้เงินเพื่อเริ่มต้นทำการกู้เงินเพื่อสร้างงานให้เกิดรายได้เสริม เช่น ฟาร์มเลี้ยงสุกรขาย ขอู้เงินเพื่อไปร่วมลงทุนกับผู้ที่มีประสบการณ์ทำฟาร์มเลี้ยงสุกรขาย ทำขนมขายส่งตลาด ได้รับการอบรมการทำงาน

2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

- 1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้เงินกองทุนฯ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน และวิเคราะห์เอกสาร จำนวนเงินที่ผู้กู้ได้กู้สูงสุด คือ 20,000 บาท ต่ำสุด 5,000 บาท คณะกรรมการกองทุนฯ พิจารณาจาก อันดับแรกความน่าเชื่อถือของบุคคลค้ำประกัน รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ขอู้ และ ความน่าเชื่อถือของผู้ขอู้ รายละเอียดตามตารางที่ 4

ตารางที่ 5 แสดงรายละเอียดจำนวนเงินกู้กับจำนวนผู้กู้ในชุมชนหนองแก้ง

จำนวนเงิน (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
20,000	3	21
15,000	4	29
10,000	4	29
8,000	1	7
5,000	2	14

2) วัตถุประสงค์ในการกู้เงินกองทุนฯ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ และวิเคราะห์เอกสาร ผู้กู้เงินนำไปดำเนินการ 2 วัตถุประสงค์ คือ ส่วนใหญ่นำมาพัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ จำนวนร้อยละ 79 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน และสร้างงานใหม่เพื่อเกิดรายได้เสริมจำนวนร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน จำแนกประเภทของอาชีพที่ผู้กู้เงินไปประกอบการตามวัตถุประสงค์ รายละเอียดตามตารางที่ 5

ตารางที่ 6 แสดงวัตถุประสงค์การกู้เงินกับจำนวนผู้กู้เงินกองทุนฯ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. พัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ	11	79
- ค้าขาย	6	56
- รับจ้าง (บริการ)	5	45
2. สร้างงานใหม่	3	21
- ค้าขาย	2	67
- เกษตรกรรม	1	33

3) สถานที่และวัตถุประสงค์หรือสินค้า จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ผู้กู้เงินส่วนใหญ่ร้อยละ 86 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ใช้สถานที่ในบริเวณเขตชุมชนหนองแก้ง และชุมชนใกล้เคียงเป็นสถานที่ประกอบการ มีทั้งอาชีพค้าขายและรับจ้าง และผู้กู้ร้อยละ 14 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ใช้สถานที่นอกชุมชนเป็นสถานที่ประกอบการ มีอาชีพค้าขายและเกษตรกรรม การเลือกสถานที่ประกอบการของกลุ่มค้าขายเลือกสถานที่จากเป็นทำเลที่มีผู้คนพลุกพล่านเหมาะสมแก่การค้าขาย ตัวอย่างเช่น ผู้ขายลูกชิ้นเข็นริมถนนสมาชิกใกล้กับร้านค้าขายของชำร้านเสริมสวย กลุ่มผู้ที่มีบ้านเป็นลักษณะหรือบริเวณที่เหมาะสมทำการค้าใช้บ้านของตนเป็นสถานที่

ที่ประกอบการ ตัวอย่างเช่น ร้านขายของชำ ร้านเสริมสวย ร้านซักรีดเสื้อผ้า ส่วนผู้ผู้ที่ทำการเกษตรกรรมใช้สถานที่นอกชุมชนเพราะชุมชนไม่มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์และชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลห้ามใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์เพื่อการเกษตร การจัดหาวัตถุดิบหรือสินค้า ผู้จัดซื้อในเขต อ.เมือง จ. นครราชสีมา ตัวอย่างเช่น วัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารหรือขนมผู้ซื้อที่ตลาดสด เช่น ตลาดย่าโม ตลาดแม่กิมเฮง เป็นต้น ร้านเสริมสวยและร้านซักรีดซื้อแชมพูครีมนวด ผงซักฟอก ที่ Supermarket เช่น Lotus BigC ร้านขายส่งอุปกรณ์เสริมสวย เป็นต้น และร้านขายของชำซื้อสินค้าที่ Lotus BigC เป็นต้น

4) เทคนิควิธีทำงาน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงินกองทุนฯร้อยละ 71 ของกลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงิน ทั้งประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และเกษตรกรรม ไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง การวางแผนการตลาด วางแผนการผลิต การทำระบบบัญชี ก่อนดำเนินการกิจการ ผู้ผู้จะใช้วิธีสังเกตจากผู้ประกอบการรายอื่นทำแล้วประสบความสำเร็จ จึงทำเลียนแบบ

5) การอบรมอาชีพ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงินกองทุนฯร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงิน เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพกับหน่วยงานต่างๆ ที่ตนสนใจสามารถนำมาประกอบอาชีพได้ ก่อนดำเนินการธุรกิจ ตัวอย่างเช่น ผู้ผู้ทำขนมขายเข้ารับการฝึกอบรมทำขนมที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนผู้ผู้เปิดร้านเสริมสวยเข้าอบรมเรียนเสริมสวยที่สถาบันสอนเสริมสวย เป็นต้น และมีผู้ผู้ร้อยละ 79 ของกลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงิน ไม่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพ แต่ได้มีการสอบถามรายละเอียดการทำธุรกิจจากผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจนั้นๆ แล้วจึงทำตาม

2.3 ผลการประเมินกระบวนการของผู้ผู้

1) การทำธุรกิจอย่างถูกต้อง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงินกองทุนฯ ผู้ผู้ทั้งหมดขาดความรู้การดำเนินกิจการอย่างถูกต้อง ไม่มีการวางแผนการตลาด วางแผนการจัดการระบบการเงินและบัญชีที่ถูกต้อง

2) การตลาด จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงินกองทุนฯ ผู้ผู้ที่ประกอบอาชีพ ค้าขายหรือรับจ้างอยู่ในเขตชุมชน การหาตลาดของกลุ่มผู้ผู้ดังกล่าว คือ บริเวณเขตชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าขนาดเล็ก และมีส่วนแบ่งตลาดน้อย เพราะมีคู่แข่งที่อยู่ในเขตชุมชนเดียวกันและชุมชนใกล้เคียง กรณีตัวอย่าง ขายอาหารตามสั่ง ขายลูกชิ้น รับซักรีด ร้านเสริมสวย เป็นต้น

3) การทำบัญชี จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงินกองทุนฯ ผู้ผู้ส่วนใหญ่ร้อยละ 71 ของกลุ่มตัวอย่างผู้ผู้เงิน ขาดความรู้ในเรื่องของการจัดทำระบบบัญชีที่ถูกต้อง ไม่มีการแยกบัญชีรายรับ-รายจ่าย และกำไร-ขาดทุนอย่างถูกต้อง

2.4 ผลการประเมินผลผลิตของผู้กู้

1) ผลโดยตรง คือ รายได้เป็นเงิน จากการสัมภาษณ์เหรียญกองทุนฯ ผู้กู้มีรายได้ซึ่งชีวิตได้จากผู้กู้สามารถชำระคืนเงินกู้ได้ทุกเดือน (เป็นเวลา 4 เดือน นับตั้งแต่อนุมัติเงินกู้เดือนมีนาคม 2545)

2) ผลกระทบโดยตรง

ผู้กู้ได้ขยายกิจการ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ พบว่า ผู้กู้ร้อยละ 79 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ที่กู้เงินกองทุนฯ ใช้สำหรับเป็นทุนหมุนเวียนพัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ กรณีตัวอย่างเช่น ร้านเสริมสวยซื้อตู้อบสมุนไพรและอุปกรณ์นวดหน้า เพื่อเป็นทางเลือกให้ลูกค้ามาใช้บริการและสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ ผู้กู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างเชื่อมเหล็ก ซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นมาใช้ทำงาน โดยไม่ต้องขอยืมหรือเช่ากับคนอื่น เป็นการลดต้นทุนและทำงานได้เต็มกำลัง และผู้กู้ที่ขายขนมจีน ขนมหวาน ซื้อรถเงินใหม่สามารถเคลื่อนย้ายเปลี่ยนสถานที่ได้สะดวก และสามารถขายของได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น

ผู้กู้มีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ผู้กู้ร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุน กู้เงินเพื่อนำมาสร้างงานทำให้เกิดรายได้เสริมเพิ่มขึ้น ตัวอย่าง เช่น ผู้กู้เงินทำขนมขายส่งตลาดซึ่งมีอาชีพประจำอยู่แล้ว เมื่อกู้เงินทำขนมทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น

ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้น เนื่องมาจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ผู้กู้ส่วนใหญ่ร้อยละ 71 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ ไม่มีความรู้ใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์ตลาด การทำบัญชี การวางแผนการผลิต มาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะใช้วิธีเลียนแบบผู้ประกอบการรายอื่นที่ประสบความสำเร็จ ตัวอย่าง เช่น ผู้กู้ที่ประกอบอาชีพทำตุ๊กตาปูนปลาสเตอร์ ได้เห็นตัวอย่างผู้ประกอบการคนอื่นทำขายบนห้างสรรพสินค้า จึงสนใจต้องการทำเป็นแบบอย่าง แต่ไม่ได้มีการวิเคราะห์กลุ่มผู้ซื้อว่าเป็นใคร สถานที่วางสินค้าขายมีที่ไหนบ้าง กำไรต้นทุนที่แท้จริงเท่าไร เป็นการทำธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง

3) ผลกระทบทางอ้อม จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ สัมภาษณ์เหรียญกองทุนฯและประธานกลุ่มออมทรัพย์ร่วมใจพัฒนา และการสังเกต ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง โดยเกิดจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบและการมีวินัย ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้มีรายได้นำมาชำระคืนเงินกองทุนทั้ง 2 กองทุน

ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงินกองทุนฯ สรุปเทคนิควิธีการดำเนินธุรกิจของผู้กู้ตามหลักการจัดการและการวางแผนธุรกิจ คือ (1) มีการวางแผนการตลาด (2) มีการวางแผนการผลิต (3) มีการวางแผนการจัดการและการเงิน (การทำบัญชี) แบ่งตามกลุ่มผู้กู้ คือ พัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ และ สร้างงานใหม่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แผนการตลาด ใช้หลักเทคนิคส่วนประสมการตลาดมาพิจารณา ได้แก่

1.1 ผลลัพธ์ ผู้กู้เงินกองทุนฯ มีทั้งผู้เพื่อพัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ และ สร้างงานใหม่ แบ่งกลุ่มอาชีพเป็น 3 กลุ่ม คือ รับจ้าง (บริการ) ค้าขาย และเกษตรกรรม

1) กลุ่มผู้กู้เงินเพื่อพัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ ประกอบด้วยกลุ่มอาชีพ ค้าขายและรับจ้าง(บริการ) มีวิธีการเลือกทำธุรกิจโดยการสังเกตหรือตามกระแสความนิยมการทำธุรกิจตามผู้ที่ประสบความสำเร็จในช่วงยุคนั้น เป็นสินค้าหรือบริการที่ไม่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ ลูกค้าน่าซื้อและใช้บริการได้ทั่วไป ตัวอย่าง เช่น ร้านเสริมสวยในชุมชน เป็นร้านเสริมสวยสำหรับผู้หญิง เปิดบริการทุกวัน เวลา 7.00-20.00 น. มีการบริการสระไคร้ ตัดชอย เปลี่ยนสีผม นวดหน้า และอบสมุนไพร การจัดบริการต่างๆ จะสนองความต้องการของลูกค้าและปรับปรุงให้ทันคู่แข่ง แต่ต้องขึ้นอยู่กับเงินลงทุนว่าสามารถทำได้หรือไม่ ร้านขายของชำในชุมชน สินค้าที่ขายในร้านเป็นสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภค สินค้าที่ขายดีและทำกำไรให้ คือ เหล้า เบียร์ เครื่องดื่มน้ำอัดลม และบุหรี่ หากสามารถซื้อสินค้าเหล่านี้ในปริมาณมากทำให้ต้นทุนลดลงมีกำไรเพิ่มขึ้น หรือสามารถขายได้ในราคาต่ำกว่าร้านอื่น ซึ่งขึ้นอยู่กับเงินหมุนเวียนลงทุน

2) กลุ่มผู้กู้เงินเพื่อสร้างงานใหม่ ใช้หลักการเลือกทำธุรกิจเช่นเดียวกับกลุ่มผู้กู้เพื่อพัฒนาอาชีพหรือขยายกิจการ ประกอบด้วยอาชีพ ค้าขาย และเกษตรกรรม อาชีพค้าขายสินค้าไม่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่นเช่นกัน ตัวอย่าง เช่น ทำอาชีพขายขนมเบอร์เกอร์รีต่ง ซึ่งมีคู่แข่งจำนวนมาก ต้องมีการพัฒนาหีบห่อ และชนิดของขนมให้อร่อยและรูปลักษณ์ดึงดูดลูกค้า ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง

1.2 ราคา ทั้ง 2 กลุ่ม ใช้วิธีการตั้งราคาตามราคาตลาด เพื่อให้สินค้าหรือบริการของตนขายได้ ตัวอย่าง เช่น ทำขนมเบอร์เกอร์รีต่ง ตั้งราคาไม่ให้สูงกว่าขนมจากร้านที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ เพื่อจะขายได้ ซึ่งทำให้ได้กำไรน้อยและมีโอกาสเสี่ยงสูง เพราะต้นทุนการผลิตสูงกว่าร้านที่มีชื่อเสียงซึ่งมีเงินลงทุนสูงกว่าสามารถจัดซื้อวัตถุดิบหรือผลิตได้ปริมาณมากกว่า ร้านซักรีดเสื้อผ้าตั้งราคาไม่ให้สูงกว่าคู่แข่งหรือตั้งราคาตามท้องตลาด ซึ่งร้านซักรีดที่เป็นร้านเล็กมีเงินทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์ทุนแรงน้อย เมื่อเทียบกับร้านที่มีเงินลงทุนมากกว่าสามารถซื้ออุปกรณ์

เช่น เครื่องซักผ้าขนาดบรรจุผ้าเยอะกว่าและประหยัดไฟฟ้า ทำให้การผลิตแต่ละครั้งผลิตได้มาก และต้นทุนต่ำกว่า รวมทั้งใช้เวลาน้อยกว่า ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการลงทุนสูง

1.3 การจัดจำหน่าย ทั้ง 2 กลุ่ม ผู้ที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 86 ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้เงิน ใช้สถานที่ในการจำหน่ายสินค้าหรือบริการในเขตชุมชน ซึ่งมีข้อจำกัดของกลุ่มลูกค้าและมีส่วนแบ่งตลาดน้อย เพราะมีผู้ประกอบการลักษณะเดียวกันนี้ในชุมชน ทำให้เกิดการแข่งขันสูง ตัวอย่างเช่น ร้านเสริมสวยและร้านซักรีด ในชุมชนมีจำนวนประมาณ 4-5 ร้าน ไม่รวมร้านที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียง มีการแข่งขันสูง ดังนั้นต้องมีการบริการที่ดีกว่าร้านอื่น และราคาไม่แพง ร้านขายของชำ ปัจจุบันในชุมชนมีร้านขายของชำจำนวนมากกว่า 8 ร้าน มีการแข่งขันสูงรายได้ลดลงมาก เพราะ โดยเฉพาะปัจจุบันมี Supermarket ที่ขายสินค้าราคาถูกเพราะมีเงินลงทุนหมุนเวียนสูง จึงสามารถขายสินค้าได้ต่ำมาก สร้างปัญหาให้กับร้านขายของชำที่มีเงินหมุนเวียนไม่มากและไม่มีความรู้ทางการทำบัญชี

1.4 การส่งเสริมการตลาด ทั้ง 2 กลุ่ม มีการใช้เทคนิควิธีที่ผู้กู้สังเกตหรือศึกษาวิธีที่เป็นจุดเด่นซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นยอดขาย ตามแบบผู้ประกอบการรายอื่นประสบความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น ร้านเสริมสวย เปิดบริการตั้งแต่ 6.00 น. เพื่อให้บริการแก่ลูกค้าที่มีความจำเป็นต้องแต่งทรงผมในช่วงเช้า มีการลดราคาให้ลูกค้าที่เปลี่ยนสีผมทางร้านอบไอน้ำให้ในราคาเดียวกัน บริการด้านความงามเพิ่มขึ้น เช่น นวดหน้า อบสมุนไพร เพื่อเป็นทางเลือกใช้บริการแก่ลูกค้า ร้านขายอาหารที่ BigC มีบริการจัดอาหารตามงานเลี้ยง มีการจัดซื้ออุปกรณ์ฟูเฟ้ เช่น จาน ถาดใส่อาหาร เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางบริการขายอาหาร ร้านขายของชำ มีบริการขายเงินเชื่อให้กับลูกค้าที่รู้จักและนำเชื่อถือ และมีการส่งสินค้าตามบ้านที่โทรศัพท์สั่งซื้อสินค้าปริมาณมาก ร้านรับทำป้ายโฆษณา มีการพัฒนาวัสดุการผลิต และการออกแบบให้ทันสมัยนิยมนตลอดเวลา ให้ลูกค้าสามารถเลือกแบบและเปรียบเทียบกับคู่แข่งได้ และร้านขายอาหารตามสั่ง มีการทำข้าวแกงขายเพื่อเปลี่ยนรสชาติอาหาร ไม่ให้ลูกค้าเบื่อ ทำขนมหวานขายเพื่อให้ลูกค้าเลือกซื้อได้

2. แผนการผลิต ผู้กู้ทั้ง 2 กลุ่ม ใช้วิธีกำหนดการผลิตสินค้าหรือโดยการจดบันทึกยอดขาย วันที่สามารถขายสินค้าหรือบริการได้กำไรสูงสุด และไม่มีการจัดทำค่าใช้จ่ายต้นทุนที่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น ร้านขายลูกชิ้น กำหนดการผลิตอย่างง่าย คือ ซื้อวัตถุดิบตามปริมาณวันที่ขายได้ดีที่สุด หากวันไหนวัตถุดิบเหลือจะเก็บไว้ขายในวันต่อไป บางครั้งเกิดปัญหาวัตถุดิบเน่าเสีย

3. แผนการเงินและบัญชี ทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีการจัดทำแผนการเงิน เช่น รายรับ-รายจ่ายต่อวัน หรือต่อเดือน และไม่มีการแยกเงินต้นทุน หรือกำไรที่ถูกต้อง

ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตชุมชนเมือง และชนบทเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนหรือหมู่บ้านเรียนรู้การพึ่งตนเอง บริหารจัดการกองทุนฯ ของตนเอง ให้เป็นแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ นำไปใช้ให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างยั่งยืนต่อไป จากการประเมินโครงการกองทุนฯ ของชุมชนหนองแก้ช้าง ผลการประเมินทำให้ทราบว่า โครงการกองทุนฯ ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการประเมินในด้านบวก

1) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ค่อยโอกาสมีฐานะยากจน แต่มีความตั้งใจจริงในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว กองทุนฯ เปิดโอกาสให้พวกเขาู้เงิน ถึงแม้ว่าจะเป็นจำนวนเงินไม่มาก แต่ก็ทำให้พวกเขาเกิดความหวังกับการสร้างชีวิตใหม่ มีงานทำและมีรายได้ เกิดความนึกคิดและจิตสำนึกที่ดีขึ้น มองสังคมในแง่ที่ดีขึ้น แต่ทั้งหมดนี้ต้องได้รับการช่วยเหลือ และสนับสนุนจากชาวบ้านในชุมชนร่วมกัน เมื่อ “คน” ในสังคมชุมชน ไม่มีปัญหาหรือ ไม่ก่อให้เกิดปัญหา ชุมชนก็ไม่เกิดปัญหาสังคมเช่นเดียวกัน

2) ชาวบ้านในชุมชนเกิดความตื่นตัวขึ้น มีความคิดที่จะพัฒนาจัดระบบการปกครองในชุมชนของตนให้ทัดเทียมกับชุมชนอื่น เช่น ต้องการผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ของการเป็นผู้นำมีแนวคิดพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพและความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

2. ผลการประเมินในด้านลบ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ของชุมชนหนองแก้ช้าง ทำให้คณะกรรมการกองทุนฯ เกิดความไม่เข้าใจกันในเรื่องของการทำงานกองทุนฯ เพราะคณะกรรมการกองทุนฯ รู้จักกันผิวเผินและไม่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งเกิดจากการไม่เข้าใจกัน

สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของชุมชนหนองแก้ช้าง มีวัตถุประสงค์การประเมินทั้ง 3 ข้อดังได้กล่าวไว้ในบทนำแล้วนั้น จึงได้สรุปผลการบรรลุวัตถุประสงค์การประเมิน โดยมีเนื้อหาสาระ ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง มีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นตอนการจัดตั้งกองทุนฯ ก่อนการได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท ชุมชนหนองแก้ช้างได้รับการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการ จึงเริ่มเตรียมความพร้อม โดยผู้นำชุมชนจัด

ประชุมเชิญหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนรับทราบถึงนโยบายของรัฐบาล มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่มาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกองทุนฯ ดำเนินการคัดเลือกผู้สมัครเป็นคณะกรรมการกองทุนฯ โดยใช้วิธีรับสมัครและให้ชาวบ้านในชุมชนเสนอเลือกมา รวมได้จำนวนผู้สมัครเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ 18 คน จากนั้นมีกระบวนการจัดตั้งกองทุนฯ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) วันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 ณ. ศาลาวัดป่าสาละวัน ชุมชนหนองแก้งเปิดเวทีประชาคมเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ ได้คณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานกองทุนฯ ทั้งสิ้น 15 คน มีคุณสมบัติและประสบการณ์ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ชาย 7 คน และหญิง 8 คน ใช้วิธีการเลือกตั้งจากการยกมือของหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนมากกว่า $\frac{3}{4}$ ของครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองนครราชสีมาร่วมสังเกตการณ์

2) เมื่อได้คณะกรรมการกองทุนฯ ครบ 15 คน คณะกรรมการกองทุนฯ และชาวบ้านร่วมกันจัดทำระเบียบกองทุนชุมชนหนองแก้ง โดยมีการจัดประชาคมให้ชาวบ้านในชุมชนหนองแก้งได้รับทราบและร่วมเสนอแนะ ได้รับคำปรึกษาและชี้แนะจากเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองนครราชสีมา จึงมีระเบียบกองทุนชุมชนหนองแก้งเกิดขึ้นและได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย

3) คณะกรรมการกองทุนฯ ทำการเปิดรับสมัครสมาชิกกองทุนฯ มีจำนวนสมาชิกที่มาสมัครทั้งสิ้น 145 คน และสมาชิกทุกคนเป็นสมาชิกกองทุนสัจจะ

4) คณะกรรมการกองทุนฯ ได้ไปขอรับแบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ .2) จากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ที่ว่าการอำเภอเมือง เพื่อก่อกรายละเอียดการประเมินความพร้อม

5) เมื่อผ่านการประเมิน จึงยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน สาขาสุรนารี นครราชสีมา พร้อมเอกสารระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนหนองแก้ง และเปิดบัญชีกองทุนฯ โดยมีเลขที่บัญชี 06-4311-20-060805-7 ประเภทเพื่อเรียก วันที่ 18 พฤศจิกายน 2544 ชุมชนหนองแก้งจึงได้จัดตั้งขึ้นเป็นกองทุนฯ

6) วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2545 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของชุมชนหนองแก้งได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท

1.2 ขั้นตอนการบริหารกองทุนหลังจากได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท หลังจากได้รับการจัดสรรเงิน คณะกรรมการกองทุนฯ เตรียมพร้อมเรียกประชุมสมาชิกกองทุนฯ ชี้แจงรายละเอียด จัดทำคู่มือระเบียบกองทุนฯ และตัวอย่างการเขียนโครงการขอกู้เงิน โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1) รับสมัครผู้ขอกู้เงิน โดยคณะกรรมการกองทุนฯ จัดเตรียมเอกสาร เช่น แบบฟอร์มสัญญาผู้และสัญญาค้ำประกัน แบบฟอร์มคำขอกู้

2) คณะกรรมการกองทุนฯ เปิดเวทีประชาคมคัดเลือกผู้กู้และอนุมัติวงเงินกู้ ใช้วิธีโดยคณะกรรมการยกมือตัดสิน 2 ใน 3 ขององค์ประชุม เมื่อได้จำนวนผู้กู้แล้ว จึงทำเรื่องยื่นกับธนาคารออมสิน เพื่อโอนเงินเข้าบัญชีของผู้กู้

3) คณะกรรมการกองทุนฯ จัดทำระบบบัญชี และจัดเก็บเอกสารสำคัญต่างๆ โดยจัดสาธาณชนให้กลายเป็นสำนักงานกองทุนฯ ถึงแม้สถานที่จะไม่สะดวกแต่ก็ร่วมใจกันทำงาน

4) คณะกรรมการกองทุนฯ เปิดรับการชำระคืนเงินกู้ทุกวันที่ 5-8 ของทุกเดือน เวลา 16.00-20.00 น. โดยผู้กู้เป็นผู้นำเงินยื่นที่ธนาคารเอง และนำหลักฐานมาให้คณะกรรมการเก็บไว้ พร้อมทั้งเปิดรับสมัครผู้กู้ในรอบต่อไป

1.3 ขั้นตอนการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงาน คณะกรรมการกองทุนฯ มีรายงานผลการดำเนินงานกองทุนฯที่สามารถตรวจสอบได้อย่างโปร่งใสและมีการจัดประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงและตอบข้อสงสัยของสมาชิกกองทุนฯ

2. ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง

2.1 ปัญหาการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1) ผู้นำชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างทั่วถึง เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร

2) เกิดความไม่ชัดเจนในการแบ่งพื้นที่เขตชุมชนหนองแก้ช้าง จึงเกิดการร้องเรียนจากกลุ่มชาวบ้านที่ตกลงให้รวมอยู่ในชุมชนหนองแก้ช้าง ชาวบ้านจึงจะได้มีสิทธิกู้เงินกองทุนฯ

3) ในตอนแรกของการจัดตั้งกองทุนฯ ขาดความโปร่งใสในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ จึงได้ล้มเลิกและดำเนินการจัดตั้งใหม่ให้มีความถูกต้องและโปร่งใส

2.2 ปัญหาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ช้าง

1) ในช่วงแรกของการบริหารจัดการกองทุนฯ หลังจากได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุนฯ บางคนไม่รับผิดชอบหน้าที่ ไม่เอาใจใส่มาปฏิบัติหน้าที่ของตนจึงทำให้คณะกรรมการกองทุนฯ คนอื่นๆ เกิดความสับสนขาดการติดต่อกันนัดหมายประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดการทำงานและมอบหมายหน้าที่ทำงาน มีผลทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันขาดการสื่อสารและการประสานงานที่เป็นระบบ มีผลทำให้เกิดการล่าช้าในการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ เช่น การยื่นเอกสารขอกู้ของผู้กู้กับธนาคารออมสิน

2) คณะกรรมการกองทุนฯ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก และมีภาระหน้าที่ประจำของตน จึงทำให้ไม่มีเวลาในการจัดการบริหารกองทุนฯ ได้อย่างเต็มที่

3) ขาดงบประมาณรายจ่ายที่จำเป็น เช่น ขาดเงินจัดซื้ออุปกรณ์สำนักงานกองทุนที่สำคัญ โต๊ะ เก้าอี้ ตู้เก็บเอกสาร แฟ้มเก็บเอกสาร รวมทั้ง ขาดเงินบำรุงศาลาชุมชนที่ใช้เป็นสำนักงานกองทุนฯ

4) สมาชิกกองทุนฯ ไม่ศึกษาระเบียบกองทุนฯ รวมทั้งคณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกกองทุนฯ ขาดการปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การขอผู้ที่ถูกต้องตามระเบียบกองทุนฯ ทำให้เกิดการเขียนโครงการขอผู้เงินที่ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้กู้

5) ผู้ขอผู้เงินบางส่วนที่อาศัยอยู่บ้านเช่าเกิน 1 ปี ขาดบุคคลหรือหลักทรัพย์สินค้ำประกัน ตามระเบียบกองทุนฯ ทำให้ไม่สามารถกู้เงินกองทุนฯ ได้

6) ชาวบ้านในชุมชนขาดความมีส่วนร่วมในการรวมตัวกันใช้ทรัพยากรหรือทุนสังคมทางความคิดที่พวกเขามีอยู่ เช่น ชาวบ้านบางคนมีความรู้เรื่องการทำที่นอนโดยใช้วัสดุจากนุ่น แต่คนในชุมชนไม่มีใครสนใจเรียนรู้เพื่อสืบสานภูมิปัญญานี้ รวมทั้งขาดการร่วมมือร่วมลงทุนกันให้เกิด "หนึ่งชุมชน หนึ่งผลิตภัณฑ์"

7) สถานที่ทำการชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดประชุมหรือจัดประชาคม

8) กองทุนฯ ขาดการประชาสัมพันธ์หรือรายงานผลการดำเนินงานให้สมาชิกกองทุนฯ หรือชาวบ้านในชุมชนรับทราบ ทำให้ขาดความต่อเนื่อง ในการรับทราบข่าวสารของกองทุนฯ มีผลทำให้ไม่เกิดการกระตุ้นความสนใจและไม่เกิดการมีส่วนร่วมในกองทุนฯ ต่อไป อาจเกิดปัญหาการตรวจสอบความโปร่งใส และขาดทรัพยากรที่จะมาทำงานกองทุนฯ ต่อไปในอนาคต

2.3 ปัญหากลุ่มผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 1) ผู้กู้บางคนไม่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์การขอผู้
- 2) ผู้กู้ไม่เข้าใจวิธีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ที่ถูกต้อง
- 3) ผู้กู้ไม่มีความรู้เทคนิควิธีการทำการตลาดที่ดี

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับเงินกองทุนฯ 1 ล้านบาท จำนวนเงิน 1 ล้านบาทไม่พอกับจำนวนสมาชิกที่ต้องการผู้เงิน

3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ทำให้เกิดการพัฒนาด้านวัสดุ ประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

3.1 การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ทำให้เกิดแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เงินที่สมาชิกกองทุนฯใช้ในการสร้างงาน พัฒนาอาชีพ โดยมีกลุ่มอาชีพที่ขอู้ ส่วนใหญ่ คือ ค้าขาย รองลงมา คือ รับจ้าง และ เกษตรกรรม แต่การดำเนินงานกองทุนฯ ได้ดำเนินงานเป็นระยะเวลา 4 เดือนหลังจากได้รับการจัดสรรเงิน ยังไม่ครบกำหนดจบโครงการฯ 1 ปี จึงไม่สามารถประเมินได้ว่ากองทุนฯ 1 ล้านบาทจะออกมยขึ้นจนกลายเป็นก้อนเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนเพื่อให้สมาชิกกู้ได้ และสามารถจัดสรรผลกำไรเกิดเป็นสวัสดิการในชุมชน

3.2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนฯกันเอง ตั้งแต่การจัดตั้งกองทุนฯ จัดประชาคมเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนทำงานกองทุนฯ และร่วมร่างระเบียบข้อบังคับชุมชน ซึ่งจนถึงปัจจุบันกองทุนฯ ได้รับการจัดสรรเงินและอนุมัติเงินกู้ให้สมาชิกกู้เป็นที่เรียบร้อย ขั้นตอนของการทำงานนั้น กองทุนฯ ได้มีการกำหนดแผนงานเอง และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากองทุนฯ ประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง

3.3 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความคิด แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางพัฒนาชุมชนและกองทุนฯควบคู่กัน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือความพอเพียง โดยการนำภูมิความรู้ ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยการคิดและทำกันเอง(พึ่งตนเอง) เช่น การทำบัญชีกองทุนฯและกองทุนฯ เงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการใช้ความรู้ที่ได้จากการอบรมมาประยุกต์จัดทำระบบบัญชีอย่างง่าย โดยไม่ต้องเสียเงินจ้างผู้อื่นมาทำให้

3.4 หลังจากกองทุนฯได้รับการจัดสรรเงินเป็นระยะเวลา 4 เดือน เงิน 1 ล้านบาทได้ถูกจัดสรรให้สมาชิกกองทุนฯกู้ ปัจจุบันผู้กู้สามารถคืนเงินกู้ได้ครบ แสดงว่าผู้กู้มีงานทำมีรายได้ สามารถคืนเงินกู้ได้ สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเศรษฐกิจและสังคม แต่ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่า ผู้กู้จะสามารถคืนเงินกู้ได้ครบตามสัญญา 1 ปี ซึ่งเหลือระยะเวลาอีก 8 เดือน จนทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมได้ในอนาคต

3.5 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง มีผลทำให้ชุมชนมีศักยภาพและความเข้มแข็งขึ้นจากเมื่อก่อน คือ ชาวบ้านในชุมชนมีความร่วมมือและความสามัคคีกันในการจัดตั้งกองทุนฯ และเลือกตั้งคณะกรรมการเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานกองทุนฯด้วยตนเอง มีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รวมทั้งมีการวางแผนจัดระบบองค์กรในชุมชนใหม่ โดยมีการ

กำหนดคุณสมบัติและคัดเลือกผู้นำชุมชน ให้เป็นที่ยอมรับ มีความเป็นผู้นำ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าและยั่งยืน

ผลการประเมินที่เกิดขึ้น โดยใช้ตามแบบจำลองชีพพีโมเดลเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปร และตัวชี้วัด และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ผลที่เกิดขึ้นมีทั้งผลดี ผลเสีย และปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการบริหารจัดการกองทุนชุมชนหนองแก้ง้าง ทั้งหมดนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นข้อเสนอแนะพัฒนาปรับปรุงโครงการฯ ต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ ชุมชนหนองแก้ง ต.ในเมือง อ.เมือง จ. นครราชสีมา ในบทนี้นำเสนอผลสรุปของการประเมิน และข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกองทุนฯ ต่อไป โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ การสรุปและอภิปรายผล รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุนฯ เพื่อการบริหารจัดการกองทุนฯ การนำเงินไปพัฒนาอาชีพและการค้นคว้าวิจัยต่อไป

สรุป

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้งซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนสิงหาคม 2545) มีวัตถุประสงค์ในการประเมิน วิธีการดำเนินงาน และผลการประเมิน ที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก้ง

1.1 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของโครงการกองทุนเงินหนึ่งล้านบาทของชุมชนหนองแก้ง

1.2 เพื่อค้นหาว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงานของโครงการกองทุนหนึ่งล้านบาทของชุมชนหนองแก้ง เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะพัฒนาปรับปรุงโครงการต่อไป

1.3 เพื่อประเมินว่าโครงการกองทุนหนึ่งล้านบาทมีผลทำให้ชุมชนหนองแก้งเกิดการพัฒนา ตามวัตถุประสงค์โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1) เป็นแหล่งเงินทุนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจ พอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคค

5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชา ชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2. วิธีดำเนินการ

การประเมินโครงการกองทุนฯของชุมชนหนองแก้ช้าง ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ แบบจำลองซิปป์โมเดล เป็นกรอบในการกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด โดยมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง ใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ได้กลุ่มครัว เรือนตัวอย่าง 54 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 272 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างของผู้กู้เงิน 14 ราย จากจำนวนของผู้กู้ทั้งสิ้น 68 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญพบ (Accidental Selection)

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการฯ ใช้รูปแบบทฤษฎีระบบแบบจำลอง ซิปป์โมเดลเป็นแนวทางกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด ตามแผนภาพระบบการทำงานของโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย 2 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบเอ เป็นหน่วยระบบ การบริหารจัดการและการแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบบี เป็นหน่วยระบบการดำเนินกิจ การของผู้กู้แต่ละราย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการฯ เป็นเครื่องมือที่กำหนดและออกแบบมาจาก สำนักมาตรฐานการศึกษา ศาสนาวัฒนธรรม คือ แบบรายงาน (บร.) มีทั้งหมด 12 แบบ เพื่อนำมา ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล วางแผนดำเนินการเก็บข้อมูลตามแบบรายงาน 1-12 ซึ่งจำแนกวิธี การเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดเวทีประชาคม และข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษา เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว นำมาจัดระบบตามรูปแบบการประเมินแบบ ซิปป์โมเดล (CIPP Model) และตามแผนภาพระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลได้ 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์ การ สังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดเวทีประชาคม แล้วนำมาเขียน

บรรยายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการประเมิน และข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการนำข้อมูล มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ

3. สรุปผลการดำเนินงาน ตามรูปแบบชีพไฟโมเดล

3.1 ผลการประเมินหน่วยระบบเอ ในระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ กู้ สรุปได้ว่า กองทุนฯ มีกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน โดยผู้ กู้จากการ ที่กองทุนฯ ผ่านการประเมินความพร้อม และได้รับการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาทเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2545 จนถึงขั้นตอนกระบวนการแนะนำการเขียนโครงการ การทำสัญญาผู้ การอนุมัติ เงินกู้ การชำระคืนเงินกู้ และการทำบัญชี กองทุนฯ ได้ดำเนินงานลุล่วงมาด้วยดี เป็นระยะเวลา 4 เดือนนับตั้งแต่ได้รับการจัดสรรเงิน ซึ่งผลที่ได้ คือ ผู้กู้สามารถส่งชำระคืนเงินกู้ได้ครบจำนวนทั้ง เงินต้นและดอกเบี้ยและตรงตามกำหนดเวลา รวมทั้งชุมชนได้เกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพิ่ม ขึ้นจากเมื่อก่อนมาก ผู้ กู้จากการที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันจัดตั้งกองทุนฯ มีการรวมกลุ่มสอนตัด เย็บเสื้อผ้า มีการประชุม ปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถึงเรื่องการวางแผนอนาคตชุมชน และกองทุนฯ ปัญหาที่พบ คือ ในตอนแรกชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ รับทราบเกี่ยวกับกองทุน 1 ล้านบาท อย่างทั่วถึงจึงทำให้เกิดการสับสนและล่าช้าในการจัดตั้งกอง ทุนฯ แต่ก็สามารถจัดตั้งเป็นกองทุนฯ ได้ เพราะชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือกันและได้รับการ สนับสนุนจากกองสวัสดิการเทศบาลนครราชสีมา จนถึงขั้นกระบวนการจัดการกองทุน ในตอน แรกคณะทำงานกองทุนฯ มีภาระหน้าที่ประจำของตน จึงทำให้ไม่มีเวลาทำงานกองทุนฯ ได้เต็มที่ ขาดการประชุมหรือทำความเข้าใจกัน ทั้งเรื่องการทำงานกันและการกำหนดคอบหมายหน้าที่ จึงเกิดความ ไม่เข้าใจกัน แต่ก็สามารถประชุมปรับความเข้าใจกัน ได้ในที่สุด

3.2 ผลการประเมินหน่วยระบบบี ในระบบการดำเนินกิจการของผู้ กู้ สรุปได้ว่า ผู้ กู้ ได้นำเงินกู้ไปดำเนินงานเพื่อพัฒนาอาชีพและสร้างงานใหม่ โดยนำไปประกอบอาชีพค้าขาย รับ จ้าง และเกษตรกรรม ผู้ กู้ส่วนน้อยร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างผู้ กู้เงินไม่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ 100% ผู้ กู้เงินร้อยละ 71 ของกลุ่มผู้ กู้เงินขาดความรู้เทคนิคการดำเนินกิจการที่ถูกค้อง โดยเฉพาะเรื่องการทำบัญชี อาจเกิดความเสียหายการทำธุรกิจได้ ผลที่เกิดขึ้นคือ ผู้ กู้มีทุนหมุนเวียน ใช้ลงทุนเพื่อขยายกิจการหรือพัฒนาอาชีพ และสร้างงานใหม่ให้เกิดรายได้เสริม รวมทั้งผู้ กู้มีการ เรียนรู้การพึ่งพาตนเองที่ต้องประกอบอาชีพให้เกิดรายได้เพิ่มนำมาส่งชำระคืนเงินกู้กองทุนฯ

ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานกองทุนฯ มีดังนี้

1. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี
2. มีผู้นำชุมชนที่ไม่ให้การสนับสนุนกิจกรรมกองทุนฯ
3. การเสียสละเวลาของคณะกรรมการกองทุนฯ

4. ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนฯ
5. ความไม่เข้าใจในระเบียบกองทุนฯ
6. การขาดงบประมาณรายจ่ายที่จำเป็น รวมทั้งสถานที่ทำการกองทุนฯ
7. ชาวบ้านในชุมชนขาดความร่วมมือกัน ที่จะพัฒนาชุมชน

อภิปราย

การประเมินโครงการกองทุนฯ ได้เสนอข้ออภิปรายจากการประเมินตามผลสรุปการประเมิน ดังนี้

1. โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดว่าเป็นนโยบายที่ดี คือ เป็นการพัฒนาประเทศแนวทางหนึ่ง ซึ่งมีการจัดสรรงบประมาณคือ เงิน 1 ล้านบาทลงสู่พื้นที่โดยตรงโดยไม่ผ่านมือหน่วยงานราชการ เป็นแนวทางต่างจากที่รัฐบาลที่ผ่านมามีกำหนดมา เสมือนว่าเป็นเป้าหมายหลัก คือ แก้ปัญหาความยากจนให้ประชาชนในประเทศรู้จักพึ่งตนเองได้ แต่ก็เกิดผลกระทบหนึ่งที่ตัดปัญหาเพียงบางส่วนของกรยกยอกเงินงบประมาณแผ่นดิน

2. เป้าหมายของโครงการฯ คือ แก้ปัญหาความยากจนให้ประชาชนในประเทศรู้จักพึ่งตนเองได้ แต่หมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละพื้นที่มีความพร้อมไม่เท่าเทียมกัน เช่น ความรู้ อาชีพ และแนวทางการดำรงชีวิต ซึ่งพิจารณาจากเป้าหมายของนโยบายแล้วจะสามารถแก้ปัญหาหนี้สินหรือความยากจนได้ หากไม่มีการเตรียมพร้อมให้ก็อาจจะเป็นการสร้างหนี้สินให้กับประชาชนได้อีกทางหนึ่ง และอาจทำให้มีปัญห่อื่นๆตามมา ซึ่งรัฐบาลอาจจะต้องตามแก้ปัญหาต่อไป

3. ระบบบริหารกองทุนฯของชุมชน กองทุนฯไม่ได้คิดขึ้นเองทั้งหมด เป็นไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดไว้เป็นขั้นบันไดตามรายละเอียดระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งข้อกำหนดบางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน มีผลทำให้เกิดปัญหาบริหารงานได้

4. รัฐบาลไม่มีการกำหนดบทสรุปที่แน่ชัดว่า หากกองทุนฯประสบความล้มเหลว ผู้กู้หนี้หรือดำเนินกิจการขาดทุน ไม่สามารถใช้หนี้กองทุนได้ หน่วยงานรัฐมีข้อกำหนดรองรับอย่างไรบ้าง

5. รัฐบาลเล็งเห็นว่าหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่งมีความพร้อมไม่เท่าเทียมกัน จึงจัดให้มีโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วโครงการดังกล่าวนี้มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย คือ หากบัณฑิตกองทุนช่วยเหลือทำงานกองทุนฯให้วิธีการนี้ไม่ได้ช่วยให้กองทุนฯเกิดการพึ่งตนเองได้จริง

6. โครงการฯ นี้ ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ศึกษารูปแบบ และ ศึกษารูปแบบ การดำเนินงานรัฐให้น้อยที่สุด เป็นการสร้างพื้นฐานประชาธิปไตย โดยใช้หลักการ บริหารจัดการกองทุนฯเป็นพื้นฐาน แต่ปรากฏว่า กองทุนฯมีระเบียบข้อบังคับของตนเอง แต่ต้อง เป็นไปตามแนวทางของระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งพิจารณาจากระเบียบ ข้อบังคับของชุมชนหนองแก่อ้างแล้ว แทบจะเหมือนกันทุกข้อ รัฐบาลควรมีเวลาให้หมู่บ้านและ ชุมชนเมืองแต่ละแห่ง มีการเตรียมความพร้อมค้นหาสิ่งที่พวกเขาต้องการก่อนว่าพวกเขาสามารถ ทำอะไรได้บ้าง แล้วจึงให้พวกเขาลงมือทำ ซึ่งวิธีการเช่นนี้ก็เหมือนกับประชาชนยังต้องพึ่งพา หน่วยงานรัฐต่อไปเหมือนเช่นในอดีต

7. ระยะคืนเงินกู้ คือ 1 ปี เป็นระยะเวลาที่สั้นไป ที่ต้องส่งคืนเงินกู้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี และต้องส่งทุกเดือน หลังจากเริ่มกู้เงินกองทุนฯ สำหรับผู้กู้เงินเพื่อสร้างงานใหม่ที่ ยังขาดประสบการณ์ และผู้กู้เงินเพื่อทำเกษตรกรรม เพราะต้องใช้ระยะเวลานานสมควรจึงจะเห็น ผล อาจทำให้เกิดปัญหาในการหมุนเวียนเงินทุน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ ระเบียบกองทุนฯ ชุมชน หนองแก่อ้าง มีบางจุดที่กองทุนฯ ควรมีการจัดประชุม เพื่อแก้ไข ได้แก่

1.1 จำนวนคณะกรรมการกองทุนฯ ควรระบุว่ามาจากการเลือกตั้ง และในระเบียบกองทุนฯ ระบุตำแหน่งที่ทำงานกองทุนฯ มีทั้งหมด 11 ตำแหน่ง จำนวน 15 คน ซึ่งปรากฏว่ามีผู้มา ทำงานจริงเพียง 10 คน ตำแหน่งใดที่ทำงานซับซ้อนสามารถทำได้เพียง 1 คน ควรตัดทิ้ง เพื่อการทำงานที่รวดเร็วและสะดวกขึ้น แต่แนวทางให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.2 หมวดที่ 5 ข้อ 19 ควรระบุวัตถุประสงค์การกู้ให้ชัดเจนกว่านี้ และการกู้เพื่อ บรรเทาเหตุฉุกเฉินควรพิจารณาวงเงินกู้ให้มากกว่า 3,000 บาท เนื่องจาก ผู้กู้บางรายนำเงินไปใช้ ตามวัตถุประสงค์นี้มากกว่าการนำเงินไปสร้างงาน หรือพัฒนาอาชีพ ผู้กู้จะได้ไม่ต้องเขียนโครงการกู้ไม่ตรงความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำกับติดตามและตรวจสอบ

1.3 การจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์เพื่อมากู้เงินทำธุรกิจ ไม่ควรพิจารณาจากระยะเวลาการจัดตั้ง ซึ่งต้องจัดตั้งมาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ควรพิจารณาจากวัตถุประสงค์การกู้และคุณสมบัติของ บุคคลเป็นหลัก เพราะการเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อทำธุรกิจอาจจะสามารถรวมกลุ่ม ได้หากมีความเห็นพ้องกันในกลุ่ม และกำหนดให้มีจำนวนสมาชิก 20 คน มากเกินไป

1.4. การจัดสรรผลประโยชน์จากกำไร ควรมีการวางแผนการณ์ในอนาคตว่าจะนำผลกำไรได้ไปเป็นทุนหมุนเวียนให้ชาวบ้านกู้ยืมต่อหรือไม่อย่างไร นอกจากการจัดสรรให้เกิดประโยชน์ด้านสวัสดิการในชุมชน และค่าตอบแทนต่อคณะกรรมการกองทุนฯ

1.5. การกำหนดระเบียบข้อบังคับกองทุนของชุมชน รัฐบาลควรให้ชุมชนมีการวิเคราะห์สภาพชุมชน เช่น สังคม รูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความ ต้องการของชาวบ้านในเรื่องของกองทุน และให้ชาวบ้านในชุมชนทำการประเมินตนเอง เพื่อสรุป กำหนดระเบียบด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1. กองทุนชุมชนหนองแก้ง มีคณะกรรมการกองทุนฯ ที่ทำงานมีความเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานกองทุนฯ แม้จะพบกับปัญหาหรืออุปสรรคแต่ก็ช่วยการสร้างกำลังใจให้ทำงานต่อไป ซึ่งคณะกรรมการกองทุนฯ ชุดแรกนี้ต้องวางรากฐานของการจัดการไว้ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อปีต่อไปจะเมื่อคณะกรรมการคนใหม่มาทำงานจะได้นำแนวทางที่วางไว้สานงานต่อไป ส่งผลให้กองทุนฯ เกิดการเติบโตอย่างมั่นคง ซึ่งกองทุนฯ จะต้องมีการวางแผนการลงทุนของชุมชนว่า ต่อไปนอกจากการอนุมัติเงินให้ชาวบ้านกู้แล้ว ควรนำเงินนี้ไปลงทุนพัฒนาในด้านใดบ้าง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การวางแผนการลงทุนควรต้องมีการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ผู้กู้เงิน และกองทุนฯเอง ว่ามีข้อบกพร่อง หรือจุดเด่น และตัวชี้วัดอะไรบ้างที่สามารถวัดความสำเร็จได้ แล้วจึงวางแผนการลงทุน ที่สำคัญแผนนั้น ต้องมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้หรือพันธมิตร เพื่อเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่ชุมชนเราไม่มี ร่วมมือกันทำงาน ผลักดันให้เกิดธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็งสามารถแข่งขันในตลาดประเทศได้อย่างยั่งยืน

2.2. ควรมีการชักนำให้เยาวชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการกองทุนฯ เพื่อในอนาคต เยาวชนเหล่านี้ จะ ได้นำแนวคิดหรือประสบการณ์ที่ได้มาพัฒนาชุมชนต่อไป

2.3. ควรกำหนดหน้าที่ของตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนฯ ให้ชัดเจน และอธิบายให้คณะกรรมการฯ และสมาชิกรับทราบ เพื่อจะได้มีการสอบถาม ติดตามตรวจสอบที่ถูกต้องและเป็นระบบ โดยการจัดทำ Chart การทำงานอธิบายรายละเอียดของตำแหน่งและหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนฯ รวมทั้งมีการเปลี่ยนตำแหน่งทำงานทุกปี เพื่อให้คณะกรรมการฯ สามารถทำงานกองทุนฯ ได้ทุกตำแหน่งหน้าที่ เพื่อหากมีใครขาดก็จะสามารถทำงานแทนได้

2.4. ควรให้มีการณรงค์ให้กองทุนจัดทำประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของกองทุน เพื่อให้สมาชิกกองทุนหรือชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกจิตสำนึกให้รู้ว่ากองทุนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนตลอดไป โดยมีการใช้สื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้า

มาช่วย นอกจากการตีพิมพ์ประกาศ เช่น ปัจจุบันแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชน มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านหรือชุมชน คณะกรรมการกองทุนฯ นำประโยชน์จากสื่อนี้ เพื่อประชาสัมพันธ์หรือรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นอีกวิธีที่สามารถทำให้ชาวบ้านรับทราบข่าวสารได้ของกองทุนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์

3. ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนาอาชีพ

3.1 ควรมีการจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับสมาชิกเพิ่มขึ้น เพื่อให้สมาชิกสามารถมีแนวทางในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากผู้ประกอบการรายอื่น โดยอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ มาช่วยในเรื่องการจัดฝึกอบรม

3.2 ควรมีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างง่ายในแต่ละวัน เพื่อที่จะได้ทราบผลการประกอบการว่ามีกำไร หรือขาดทุน อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการถ่วงคว่ำวิจัยต่อไป

4.1 ควรจะมีการศึกษาเจาะลึกถึงกระบวนการบริหารจัดการกองทุนฯ เพราะแต่ละกองทุนฯ จะมีวิธีการบริหารและแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน และมีผลกระทบที่ต่างกัน ซึ่งหากจะให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงกับสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด เพื่อนำมาเป็นข้อกำหนดหรือแนวทางพัฒนาปรับปรุงกองทุนฯ ต้องใช้ระยะเวลามากกว่า 1 ปี

4.2 ควรมีการศึกษาเจาะลึกเฉพาะเรื่องธุรกิจชุมชน โดยการทำการศึกษาและจดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การสำรวจทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน เพื่อจะได้ข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการทำธุรกิจชุมชน ในอนาคต

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของชุมชนหนองแก๊ซ้าง ทำให้ทราบถึงผลกระทบการดำเนินงานกองทุน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียของกองทุน ซึ่งนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาปัญหา เพื่อค้นหาแนวทางในการส่งเสริมให้กองทุนและชุมชนเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างยั่งยืน รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้กองทุนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง และปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งในบทนี้ได้เสนอข้ออภิปรายและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้มีการพัฒนาหาแนวทางแก้ไขปัญหา

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. (2544). ได้จาก : <http://www.dola.go.th/hp/policy-44.htm>
- จำเนียร สุขเนียม, กรรณิกำร์ แสนศักดิ์, นันทนา รัตนอาภา และสุพัศตร์ พิบุบย์. (2544) แบบจำลอง CIPP. ใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ). รวมบทความทางการประเมินโครงการ (หน้า 221-234). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ บুক เซ็นเตอร์
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2545). ประชากร แรงงานและค่าจ้าง [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.bot.or.th/bothomepage/databank/econdata/keyecon/tab17.asp>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2545). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเศรษฐกิจไทย [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.bot.or.th/bothomepage/databank/econcond/genecon/8-6-2002-th-I-1/tabthai.htm>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2544). คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและประเมินโครงการ. ม.ป.ท.
- ระเบียบข้อบังคับชุมชนหนองแกข้าง. (ม.ป.ป.).ม.ป.ท.
- วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล, ทิปป์ปรัตน์ วัชรารากู และวิณา เคชะพนาคกร. (2545). ความยากจน : ปัญหาที่สำคัญยิ่งของการพัฒนา ในวารสารเศรษฐกิจและสังคม [ออนไลน์]. ได้จาก : http://www.nesdb.go.th/general_menu/magazine/index_copy.html
- ศูนย์การศึกษาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2545). ได้จาก : <http://www.utcc.ac.th>
- ศูนย์วิจัยธนาคารกสิกร ไทย. (2545). อัตราเงินเฟ้อระดับ ราคาตลาดต่ำลง สัญญาณเตือนภัยเศรษฐกิจไทย [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.tfre.co.th>
- สถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาค [ออนไลน์]. (2545). ได้จาก : <http://www.neepandin.com/data/politics/index-politics.htm>
- สถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายของคนไทยช่วง 2537-2539 ก่อนเศรษฐกิจล่มสลาย [ออนไลน์]. (2545). ได้จาก : <http://www.neepandin.com/data/society/society2a.html>
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2544). กองทุนหมู่บ้านเป้าหมายยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ. ชุดความรู้เพื่อชุมชน ลำดับที่ 1. ม.ป.ท.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2544). คู่มือเตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. ม.ป.ท.

- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). คู่มือประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). พิมพ์ครั้งที่ 2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : สหพัฒนาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). พิมพ์ครั้งที่ 2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : สหพัฒนาการพิมพ์.
- สำนักงานสถาบันราชภัฏ. (2544). ได้จาก : <http://www.rajabhat.ac.th>
- สำนักงานประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย. (2544) นโยบายและหลักการสำคัญ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง”. จดหมายข่าวสป.มท. 14(128) : (ม.ป.ป.)
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสถาบันราชภัฏ. (2545). ชุมวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : ทศน์ทองการพิมพ์
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสถาบันราชภัฏ. (2545). ชุมวิชาการวิจัยชุมชน. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. นนทบุรี : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์
- สุวิมล ดิรกานันท์. (2542). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.